

BLAHÓ MIKLÓS

Magyar szavak – idegen szavak

tanszótár

kivonatos összeállítás

ELSŐ KIADÁS

ISBN 978-963-08-9778-5

E Tanszótár szótartalmát bárki bővítheti és azt szabadon a nyilvánosság elé tárhatja

E mű kiadása és/vagy utánnyomása kizárólag a Szerző, egyben Kiadó hozzájárulásával szabad! Jelen mű e-mail módú ingyenes terjesztése, elsődlegesen hazánkban és a hazánkkal szomszédos országok tanintézményeihez és tanulóihoz – nemzetiségi hovatartozásra való tekintet nélkül – megengedett. A saját és családi-baráti terjesztésen túl nyomtatott változatban – kereskedelmi célból – szerzői engedély nélkül nem terjeszthető.

Budapest
2014

Megrendelés – e-mail: talalmanybolt@freemail.hu

Tartalomjegyzék:

BEVEZETÉS

MAGYAR SZAVAK – IDEGEN SZÓK

IDEGEN SZÓK – MAGYAR SZAVAK

FÜGGELÉK

BEVEZETÉS

A tanszótár a maga nemében egyedülálló, hiszen magyar szavakkal kikeresve idegen szavakat lehet megtalálni. Ilyen módon lehet két-három változatban is idegen szavas megfelelője némelyik szónak, mint például a tömör, velős jelentése: koncíz, lakonikus, lapidáris. Tehát eme újszerű szemléletű szótárral bátrabban és biztosabban kereshetjük meg valamely magyar szavunk idegen szavas megfelelőjét.

Megjegyzés: A magyar vagy más nyelvű (idegen származású) szavak – idegen szavak szótárának összeállításához a következő szempontokat vettem figyelembe:

1. A több szóból álló meghatározásokat abc-ben sorolom fel, valamint külön sorban is feltüntethetem és ilyenkor sorszámozom is:

állandó, változatlan **konstans 1**

változatlan **konstans 2**

2. Az egy sornál hosszabb és terjedelmes meghatározásokat és kifejezéseket – külön részben – előre helyezem, lásd a körülírt fogalmakat és kifejezéseket, és utána kezdem abc-ben felsorolni a magyar szavakat.

3. A több soros kifejezéseknél a sorelejei első magyar szó kezdőbetűjét is kiemelem:

végkészülék, külön levő, külső berendezések (számítógéphez csatlakoztatható lyukszalag-lyukasztó, mágneszalag-rögzítő, nyomtató, egér-kapcsoló stb.) **periféria**

MAGYAR SZAVAK – IDEGEN SZÓK

A magyar – idegen szavak tanszótár annyiban más az általában használt idegen szavas szótárokhoz képest, hogy itt a betűrendes magyar szavak után közöljük azok idegen szavas megfelelőjét. A szótárt a körülírt fogalmakkal és kifejezésekkel kezdjük és azután magyar szavakkal folytatjuk abc-rendben.

A gyorsszótárt bármikor gyorsan előkaphatod, például beszélgetés, vita közben, tanulmányozhatod utazáskor, villamoson, vonaton. Ezeket az idegen szavakat szinte minden nyelven értik, feltéve, ha legalább olyan intelligens a partnered, levelezőtársad, mint jómagad. Ezzel az idegen szavas szókincsoddal mindenesetre komolyabbnak tűnsz és jóval inkább felfigyelnek rád...

körülírt fogalmak és kifejezések

a XIX. évszázad 20-as éveiben főleg Franciaországban elterjedt modern irodalmi és művészeti stílusirányzat, amelyben főképpen az álmok, látomások, szabad képzettársítások, tudat alatt kavargó ösztönélet kifejezésére töreksszenek **szürrealizmus**

a XIX. század második felében létrehozott irodalmi és művészeti irányzat, amelyre a valóság fényképesszerű ábrázolása jellemző, s a bonyolult belső tartalom a jellemző esetek helyett egyes kiragadott, elszigetelt, esetleg durva, visszataszító külsőleges, szélsőséges jelenségeket bemutató stílus **1; a társadalom fejlődését kizárólag természeti törvényekkel magyarázó filozófiai irányzat **naturalizmus 2****

a reneszánsz stílust követő művészeti stílus 1600-1750 között, amelyre lendületes mozgalmasság, gazdag pompa és ünnepélyesség, gyakran cikornyás és dagályos ábrázolásmód a jellemző **1; cikornyás, túlzottan díszes **2**; szeszélyes, szokatlan, különös **barokk 3****

a román stílust követő, középkori (XII.-XV. sz.) csúcsíves, magasba törő, lendületes, általában a felfelé elkeskenyedő, az építészetben a csúcsban végződő íves formákra jellemző, gót stílusú építmények, templomok **gótika, gótikus**

az I. világháború idején Nyugat-Európában elterjedt formabontó irodalmi és művészeti áramlat, amelyben a szándékos értelmetlenség, a véletlen és az esetleges keresése a jellemző **dadaizmus**

általánosan elismert kiváló szellemi alkotó (művész, tudós), akinek a műveit valamely irányzat legtükéletesebb kifejezésének tartják **1; az ókori görög, római irodalom, művészet kimagasló képviselője **2**; művészeti klasszicizmust követő író, képzőművész, zeneszerző **3**; ókori görög-római művészet stíluseszmenyének, klasszicizmusnak alapján létrehozott mű, alkotás **4**; ókori kultúrnyelveken, görög, római, latin írt verselés, időmértékes versírás **5**; valamelyik bécsi klasszikus zeneszerző által szerzett zenemű **6**; remek, örökbecsű, tökéletes, utolérhetetlen, páratlan jellemzésű, jellegű **7**; hagyományos **klasszikus 8****

barokk stílus későbbi fejleményeként a XVIII. sz. közepén feltűnő stílus, amelyet cikornyás, finomkodó díszítményekkel, kecses formákkal és negédességgel jellemeznek **rokokó**

egyedi élet fennmaradását szolgáló; táplálkozásra, tenyésztésre szolgáló stb. az akarattól többnyire függetlenül végbemenő (ingerület) **vegetatív 1**

eszmenyinek elképzelt, de a kellő reális alapok hiánya miatt megvalósíthatatlan társadalmi rendszer; eszmenyi, ám mégsem megvalósítható elképzelés, vágy, terv; délibáb, légvár **utópia 1**

gazdasági élet valamely területén uralkodó helyzetben lévő óriásvállalat, amely rendszerint korábban önálló vállalatok szövetsége révén keletkezik és monopolhelyezete révén monopolprofitra tesz szert **monopólium 1**

hirtelen bekövetkező, testi-lelki károsodást okozó mechanikai, vegyi vagy lelki behatás, az ilyen behatásra hirtelen bekövetkező testi-lelki sérülés, súlyos lelki megrázkódtatás **trauma**

irodalmi vagy zenei alkotásnak modorosságait, belső következetlenségeit felnagyító és kigúnyoló, tréfás utánzása, utánzata **paródia**

Itáliában a XV.-XVI. században indított társadalmi-politikai és főleg irodalmi-művészeti mozgalom, amelyben a középkori lemondással szemben az élet szépségét, a természethez, az emberhez való visszatérést hirdették és a fejlődő polgárság érdekeit tükrözték 1; e korszak építészeti módja, stílusa, amelyben a gót stílus helyébe lépve a görög-római építészet elemét fejlesztették tovább 2; valaminek az újjáéledése, újjászületése, nagyobb szünet után bekövetkező fellendülése **reneszánsz 3**

kapitalizmus kialakulása idején a kialakuló burzsoáziának gazdaságilag és területileg egységes nemzeti állam kialakítására, ugyanakkor azonban az ország területén élő más népek elnyomására irányuló törekvése, amely a kezdeti szakaszban szorosan összefonódott az általános emberi jogokért, szabadságjogokért folytatott küzdelemmel **nacionalizmus 1**

képzőművészetben, reklámtechnikában, fényképezésben stb. különböző rajzok, ábrák, képek, képrészletek összeillesztése egy gondolati vagy művészi egésszé az ilyen eljárással készült összeállítás, kép **montázs 1**

kitalált történetek elbeszélése, amelyekről az ezeket előadó személy azt hiszi, hogy valóban megtörténtek vele és/vagy az elbeszélés alanyával **konfabuláció 1**

középkori skolasztikus idealista filozófiai irányzat, amely szerint az általános fogalmak valóságosan léteznek és bizonyos dolgoknak szembe elsődlegesek 1; a valóságot a maga teljességében, belső tartalmában ábrázolni és a legteljesebben megérteni kívánó irodalmi és művészeti irányzat, szűkebb értelemben a valóságot a jelenségek formahű ábrázolásában is követő stílusirányzat 2; reális – valós, helyes – gondolkozásmód, valóságérzék, tény-szerűség **realizmus 3**

külvilággal való súlyos összeütközésből eredő testi és lelki zavarokban megnyilvánuló, anatómiailag ki nem mutatható idegbetegség **neurózis**

megrázkództatás, érzelmi hullámlás illetve az ezt kiváltó külső hatás (inger, értesülés stb.); idegsokk; az erre jellemző rángatózás, remegés **sokk**

mindenáron való béke jelszavával mindenféle háborút, többnyire még az igazságot is ellenző polgári-liberális irányzat **pacifizmus**

nagyzási vagy üldözési téboly; olyan téveszme-rendszer, amely mellett a beteg szellemi működése logikus marad **paranoia**

tarka színpad; tánc-, ének-, artistaszámokból és vidám jelenetekből összeállított szórakoztató műsort előadó színház **variété**

szabadalmazott vagy védjegyzett gyártmányoknak, termékeknek, készítési eljárásoknak előállítási, hasznosítási, használati joga **licenc**

társadalmi (politikai, gazdasági, kereskedelmi, ipari stb.) érdekcsoportok és érdekeltek, akik közös politikai célok, gazdasági érdekek alapján kötődnek egymáshoz **lobby**

térfogatos vegyelemzési meghatározási módszer, amelynek során a vizsgálandó anyagot ismert mérőoldattal a teljes kiegyenlítődéig vegyítik és a mérőoldat felhasznált mennyiségéből a vizsgált anyag meghatározható **titrálás**

törekvés a saját nemzet, a valóságban az önös érdekszférába tartozó társadalmi, gazdasági, politikai stb. csoport, klikk, társadalmi réteg, stb. formáció hatalmának más népek, nemzetiségek fölé és/vagy hátrányára való kiterjesztésére **nacionalizmus 1**

valamely fogalom, tárgy (ön)magában alakja, léte (pl. nettó súly, tiszta súly – az árunak csomagolás, göngyöleg nélküli, tiszta állapotú súlya; nettó ár – az áru ára az engedmények levonása után; nettó jövedelem – a munkavállalónak, cégnek fizetett adó, járulék és más közteher nélküli szabadon felhasználható saját fizetség, magánpénz) **nettó**

valamely örökletes tulajdonság ugrásszerű megváltozását előidéző, a sejtekben végbemenő folyamat **mutáció 1**

valaminek a külső része, széle, határa (ellentétben a központi résszel) **periféria 1**

valódinak gúnyt, nevetést, bosszúságot keltő torzképe, utánzata **paródia 1**

védekező jellegű, huzamosabb fennállása esetén szervi elváltozással járó állapot az állati vagy emberi szervezetben, amely elváltozások a külvilágból, a környezeti ártalmakból és az őt veszélyeztető ingerekből eredő hatásokra alakulnak ki **stressz**

végkészülék, külön levő, külső berendezések (számítógéphez csatlakoztatható lyukszalag-lyukasztó, mágnes-szalag-rögzítő, nyomtató stb.) **periféria**

a

ablaknyílás elfedésére, a helyiség elsötétítésére való, behajtható fatábla **spalletta**

alkotó, újat létesítő, teremtő **kreatív**

arcátlan, szemtelen, pimasz; bizalmaskodó, tolakodó **konfidens**

azonos, megegyező, egybevágó **konformis**

á

állandó, változatlan **konstans 1**

áramló anyag (víz, gőz, gáz) mozgási energiáját lapátszerkezet által forgó mozgássá átalakító gép **turbina**

árnyékszék **abort**

átalakít, átvált, áttér **konvertál**

b

baktériumnál kisebb, szaporodásra és önálló anyagcserére csak élő sejtben képes kórokozó **vírus**

balszerencse **pech**

becsmérlő, lekicsinylő, rosszalló **pejoratív**

beteges hajlamú, betegesen kifinomult, túlfinomult **morbid**

béke **pax**

bizalmaskodás, tolakodás; konfidens viselkedés, eljárás, tett **konfidencia**

bizalmaskodó, tolakodó **konfidens**

bizonytalan (egyensúly, tartás, elmélet), kétes (bizonyíték), ingatag **labilis**

bosszúálló sors, a büntető igazság **nemezis**

bolygók és az üstökösök mozgásában más égitestek vonzása következtében fellépő zavaró hatás **perturbáció 1**

borúlátó, a jövőendő események alakulásából a kedvezőtlen tényezőknek egyoldalú kiemelése **pesszimista**

c

csillagászati, csillagos, csillagokkal kapcsolatos, csillag- **sziderikus**

d

domború **konvex**

e

egybevágó, megegyező **konformis**

egy darabból álló óriási kőoszlop, egy hatalmas sziklából vésett emlékkő **monolit 1**

egyedáruság; valamilyen áru kizárólagos forgalomba hozásának, árusításának joga **monopólium 1**

egyenes vonalú, vonalas **lineáris 1** elsőfokú (egyenlet, függvény) **2**

egyesület, intézmény, szervezet stb. szakosítása, tagozata, osztálya **szekció**

egyesülés, egyesület, szövetség, államszövetség **unio, unió**

egyetértés, egyöntetű vélemény **konszenzus 1**

egyezség, megegyezés, megállapodás **konszenzus 2**

egyhangú, változatosság nélküli, unalmas **monoton**

együttállás; az a helyzet, amelyben két égitest a pályája szerint lehetséges legkisebb távolságra van egymástól **konjunkció**

együttélés, két vagy több különböző szervezet kölcsönösen hasznos együttélése **szimbiózis**

együttműködés, összedolgozás, közös munkavégzés, összehangolt tevékenység **kooperáció 1**

együttérző, rokonszenves, megnyerő, szeretetre méltó **szimpatikus**

elítél, elvet, kárhozzát **kondemnál**

elítélés, elvetés, kárhozzátás **kondemnáció**

ellenállítás, ellenállás, szembesítés, szembeállítás **konfrontáció, konfrontálás**

ellenőrzés **kontroll**

elképzelt, látszólagos **virtuális**

elkoboz, lefoglal **konfiskál**

elkülönít, elválaszt, különválaszt **szeparál**

előlt vagy legyengített kórokozókat tartalmazó oltóanyag a védőoltásokhoz **vakcina**

előzetes, megelőző, elhárító **preventív**

elsőfokú (egyenlet, függvény) **lineáris 2**

elvet **kondemnál**

elvetés **kondemnáció**

eredet, kezdet **origó 2**

eredeti, eredetleges, ősi, hiteles **originális**

erkölcs, erkölcsi szabály **morál**

eszes **intelligens 1**

é

életképes, erős, hatóerővel rendelkező **1** fertőzőképesség, kórokozóképesség **virulens 2**
élősködő; más élőlényt károsító, anyagcseretermékeit, testnedveit kiszívó szervezet (növény, állat) **parazita**
értekezlet, tanácskozás, vitaülés **konferencia**
értelmetlenség; értelmetlen vagy értelemellenes következtetés vagy viselkedés **paralógia**
értelmi, észbeli **mentális**
érzékelés, észlelés; a tudatunktól független valóság közvetlen visszatükröződése az érzékszervek által **percepció**
érzéketlen, közömbös, részvétlen **passzív 1**
érzelgős, szenvelgő, túlzottan érzelmes **szenzimentális**

f

feddhetetlen, kifogástalan (magatartás, jellem) **korrekt 1**
fekély **ulcus** (ejtsd: ulkusz)
fellendülés; a viszonyok kedvező alakulása, a körülmények kedvező találkozása **konjunktúra**
feltevés, gyanítás, sejtés **konjektúra 1**
felülüt (kártyajátékban) **überel**
fémből, papírból, műanyagból készült keskeny, vékony lemezcsík **lamella**
filmvágásnál a film összeállítása az egyes felvételekből **montázs 2**
fogalmazó, irodatiszt **koncipista**
folyamatosság, folytonosság **kontinuitás**
folyósítható; pénzben meglevő, könnyen pénzzé tehető, pénzre váltható **likvid**
föld **terra**
Föld légkörébe jutott és ott felizzva elégő többségében parányi – tűhegynyi – égitest (hullócsillag) **meteor**
földkéreg felső részeiben fellépő egyirányú nyomás, amelynek hatására a kőzetek palás szerkezetűvé válnak **stressz 1**
földközeli(pont); égitest vagy műhold Föld körüli pályájának a Naphoz legközelebb levő pontja **perigeum**
függőleges **1** alá- és fölérendeltségen alapuló (szervezeti felépítés) **vertikális 2**

g

gazdasági fejlődés, fellendülés **1**; jólét, vagyonosodás, gazdagság **prosperitás 2**
gondolkodó **intelligens 2**

gy

gyászkiérlet, gyászmenet, halottas menet **konduktus**

gyászmenet **konduktus**

gyűjtőér, visszér **véna**

h

hagyomány; hagyományon alapuló, régóta szokásos, ősi **tradíció**

haladék, halasztás **moratórium 1**

halottas menet **konduktus**

harc, küzdelem, összeütközés, nézeteltérés **konfliktus 1**

határérték, határmennyiség, amit tilos túllépni, korlátozás **limit**

hálószerűen szőtt, átlátszó fátyolszövet **tüll**

helyes, hibátlan, szabatos, pontos **korrekt 2**

helyesbítés, helyreigazítás, javítás **korrekció**

helyi, szűk körű (érdek) **partikuláris 1**

homorú **konkáv**

hosszirányú, hosszanti **longitudinális**

hozzárendelés, egymás mellé rendelés, rendezés, egyeztetés, összeegyeztetés, összehangolás **koordináció, koordinálás**

i

idegfájdalom, idegbántalom, idegzsába **neuralgia**

ideggyenge, fásult, ernyedő **enervált**

idegeket, érzelmeket a végsőkéig felcsigázó borzalmas, rémes olvasmány, rémregény, film **thriller**

ingotag **labilis**

irodalmi vagy zenei alkotásnak modorosságait, belső következtetlenségeit felnagyító és kigúnyoló, tréfás utánzása, utánzata **paródia 2**

irodatiszt **koncipista**

í

így, imígy **sic**

j

javítás **korrekció**

jogos, jogszerű, törvényes, törvényszerű, törvény szerint **legális, legitim**

jólét, vagyonosodás, gazdagság **prosperitás 2**

jóváhagyó, megerősítő **konfirmatív**

jövő képe; kilátás, remény **perspektíva 1**

k

kapcsolat, összeköttetés (társadalmi, rokoni, hivatali, üzleti stb.) **nexus**

kárhoztat **kondemnál**

kárhoztatás **kondemnáció**

kemény, kőkemény, rövid, tömör, velős **lapidáris 1**

kereskedelemben fizetési halasztás, fizetési kötelezettség teljesítésére kitűzött határidő elhalasztásának engedélyezése **moratórium 2**

képesített, minősített (személy) **kvalifikált**

kétes (bizonyíték), ingatag **labilis**

kézzelfogható, tényleges, tárgyi **konkrét**

kézi, kézzel tett, végzett **manuális**

kibékéltet, összebékéltet **koncillál**

kimenő, kisugárzott (energia, elektromos jel) **output**

kilátás, látvány, látkép **perspektíva 2**

kitalált történeteknek, mint valóban megtörtént eseményeknek előadása **konfabuláció 2**

konfidens viselkedés, eljárás, tett **konfidencia**

koordináta-rendszer közép- illetve kiindulópontja **origó 1**

kórtan; a betegségek okaival és a betegségek okozta testi jelenségekkel foglalkozó tudományág **patológia**

közös munkavégzés, összehangolt tevékenység **kooperáció 2**

következtetés, következetesség **konzekvencia**

kúpos, kúp alakú **kónikus, kónuszos**

küzdelem, összeütközés, nézeteltérés, harc **konfliktus 2**

l

lappangó, rejtett **latens 1**

lándzsával felfegyverzett könnyű lovas **ulánus**

lefoglal **konfiskál**

legalkalmasabb, legjobb, legkedvezőbb, legmegfelelőbb stb. **optimális**

m

más népek elleni gyűlöletet szító, a nemzeti felsőbbrendűséget hirdető szélsőséges nacionalizmus **sovinizmus 1**

másik fél bankszámlája abban az esetben, amikor két cég ad kölcsönösen ad egymásnak megbízásokat **loro**
megegyező **konformis**
megerősítő **konfirmatív**
meteornak földre hullott része(i) **meteorit**
mindig ugyanabban az irányban változó (függvény, sorozat) **monoton 2**
minősített (személy) **kvalifikált**
mogorva, kedélytelen **morózus**

n

nagy méretű, egyetlen darabból, tömbből álló tárgy, épületelem (helyszíni betonozású földem, pillér stb.)
monolit 2
nagyszabású, rendszerint négy tételből álló zenekari mű **szimfónia 1**
nagyzási hóbort **megalománia**
nagyzási vagy üldözési téboly; olyan téveszme-rendszer, amely mellett a beteg szellemi működése logikus marad **paranoia**
napközeli(pont); egy égitest vagy mesterséges bolygó Nap körüli pályájának a Naphoz legközelebb levő pontja
perihélium
nem hozzáértő, nem szakképzett, nem szakmabeli, nincs fogalma valamiről **laikus**
nézeteltérés, harc **konfliktus 3**
nézőpont, szemszög **perspektíva 3**

ny

nyomás, erkölcsi nyomás, kényszer, kényszerítés **presszió**

o

oldalsó, oldal- **laterális**

ó

óra **hora**

ö

összhangzás, zengés **szimfónia 2**

összehajló, összetartó **konvergens**

összeütközés, nézeteltérés, harc **konfliktus 4**

ő

őr, őrzés, őrállás, őrs **statio**

ős **gentis**

ősanyag **elementum**

p

pénzben meglevő, könnyen pénzzé tehető, pénzre váltható **likvid**

pénzügyi, a pénzürtéssel kapcsolatos, pénz- **monetáris**

pimasz **konfidens**

próba, vizsgálat **teszt**

r

rejtett **latens 2**

részleges, nem az összeshez tartozó, nem az összességet érintő **partikuláris 2**

részleges, részbeni **parciális**

részvétnyilatkozat, részvétnyilvánítás **kondolencia**

réteges **lamináris**

rokon hangzású szavak (pl. egyelőre-egyenlőre) **paronima**

s

sérülés, sérelem; kár, károsodás (ejtsd: lézió) **laesio**

SZ

szabályosan, szakaszonként ismétlődő, szakaszosan vagy időszakonként visszatérő **periodikus, periódusos 1**

szakaszos (tört, függvény, körvonal) **periodikus, periódusos 2**

szájüregben képzett (hang), szájhoz tartozó, szájon keresztül **orális**

szembesítés, szembeállítás **konfrontáció, konfrontálás**

szemtelen **konfidens**

szertartás, ünnepély, szertartások előírásos és/vagy hagyományos rendje **ceremonia**

színlel, tett (bajt, betegséget) **szimulál 1**

szint, színvonal **nívó**

szójáték; különböző értelmű, de hasonló hangzású szavak egybefűzése (pl. képtelen kép) **paronomázia**

szövegjavítás, amely mellett valószínűsítő érveket említhetünk **konjektúra 2**

szűk, helyi érdekek elfogult, szélsőséges képviselője a magasabb szempontok elhárítása mellett **sovinizmus 2**

t

tarka színpad; tánc-, ének-, artistaszámokból és vidám jelenetekből összeállított szórakoztató műsort előadó színház **varieté**

távlat **perspektíva 4**

távlati ábrázolás; térbeli tárgyaknak síkban való, ám a térbeliség látszatát keltő ábrázolási módja **perspektíva 5**

tanács- és véleménykérés és -adás; iskolai, szakértői problémamegbeszélés **konzultáció, konzultálás**

tanácskozás, vitaülés **konferencia**

tájékoztató, tájoló, útbaigazító, rávezető, (rá)irányító **orientál**

tárgyi, tényleges **konkrét**

társának, szövetségesének háta mögött egyezkedik, alkudozik; összejátszik, cimborál az ellenzékiek közül valakivel **paktál**

tett, színlel (bajt, betegséget) **szimulál 2**

tényleges **konkrét**

tétlen, nem tevékeny **passzív 2**

tolakodás; konfidens viselkedés, eljárás, tett **konfidencia**

tolakodó **konfidens**

tömör, velős **koncíz 1, lakonikus 1, lapidáris 2**

töpreng, tűnődik **morfondíroz**

törvényes, törvényszerű, törvény szerint **legális, legitim**

tünetcsoport; a betegségre jellemző tünetek összessége **szindróma**

u

uradalom, nagybirtok **latifundium**

ú

úrgazdag; felkapaszkodott, az előkelő körök szokásait majmoló ember **parvenü**

útvesztő **labirintus**

ü

ügyetlen, kezdő; vacak, értéktelen **pimf**

üres hely a papír szélén, lapszél **margó**

ű

űr, világűr, világegyetem **kozmosz 1**

v

vasúti kocsi **vagon**

váltakozó (áram) **periodikus, periódusos 3**

változat **variáció, variáns**

változat; valamely esemény, történés vagy tény értelmezésének, előadásának módja **verzio, verzió**

változás (élettani) **mutáció**

velős **koncíz 2, lakonikus 2, lapidáris 3**

versenytárs (gazdasági, társadalmi téren), vetélytárs **konkurrens**

végromlás, világégés **konflagráció 1**

világegyetem, világmindenség **kozmosz 2**

világégés, végromlás **konflagráció 2**

villanyos motor által működtetett szellőztető-gép **ventillátor**

vitaülés **konferencia**

vonalas, egyenes vonalú **lineáris**

z

zavar, megzavarás **perturbáció 2**

zavart kelt, valamivel elképesztve, megdöbbentve megzavar **konsternál**

zs

zsarnok **tyrannus (türannusz)**

zsémbes **morosus (morózus)**

IDEGEN SZÓK – MAGYAR SZAVAK

Az idegen szavak – magyar szavak tanszótár rész annyiban másabb az általában használt idegen szavas szótárakhoz képest, hogy itt fontos, ám minél kevesebb szó összeállítására törekszünk, hogy mégse kelljen túlságosan sok szót megtanulnunk...

a

abakusz 1: írásra és/vagy számolásra szolgáló lap az ókorban **2:** az oszlop- illetve pillérfőnek (többnyire négyzetes vagy kerek) – a felső terhelést közvetlenül átvevő – nagyobb átlójú, átmérőjű fedőlapja

abberáció 1: nemi eltévelyedés, beteges szexuális hajlam

abortusz vetélés, magzat-, embrióelhalás

abszolút 1: teljes, tökéletes **2:** feltétlen, korlátlan; mástól nem függő, teljesen önálló **3:** máshoz nem viszonyított, nem viszonylagos, érvényességében független (a relatív ellentétéként) **4:** előjeltől független érték, a számegyenesen a 0 ponttól való távolság

abszolutizmus önkényuralom

abszorpció 1: hullám- vagy korpuszkuláris sugárzás gyengülése, elnyelődése valamilyen közegen áthatolásakor **2:** gázok oldódása folyadékban vagy szilárd testben

absztinens az alkoholtartalmú italoktól és a kábítószeres élvezetétől tartózkodó, önmegtartózkodó egyén

absztrakt 1: elvont, elméleti, gondolati **2:** nehezen érthető

abszurd 1: képtelen, lehetetlen **2:** esztelen, értelmetlen

abúlia a betegség határát megközelítő kóros akarathiány

adapter 1: átalakító berendezés vagy készülék **2:** illesztő egység; olyan segédberendezés, amelynek segítségével két, nem azonos működési elvű szerkezet összekapcsolható

aerob a levegő oxigénjének jelenlétét igénylő, oxigéntartalmú környezetben tenyésztő (baktérium)

agglomerátum vulkáni eredetű, durvább szemcséjű törmelékes kőzet

aggregát, aggregátor 1: gépcsoport; két vagy több gépnek közös egységgé való összekapcsolása valamely közös munka elvégzésére **2:** helyi jellegű, valamint szükség-igények kielégítésére szolgáló, energia-, főleg áramfejlesztőgép(csoport)

agitáció 1: az emberek (tömeges) meggyőzésére irányuló szóbeli vagy írásbeli tevékenység; politikai eszmék, jelszavak terjesztése, mozgósítás azok megvalósítására **2:** rábeszélés

agrár- mezőgazdasági-, földművelési

agresszív 1: támadó, hódító

agresszív 2: erőszakos, rámenős, kihívó modor

akadémia 1: magas szintű tudományos és/vagy művészeti társaság **2:** valamely ország legfelsőbb, irányító jellegű tudományos valamint művészeti intézménye

akceleráció 1: az új nemzedéknek az előzőhöz viszonyítva gyorsabb, hamarabb felserdülése **2:** gyorsulás

akcentus 1: nyomaték **2:** kiejtés; hanghordozás, kiejtésbeli sajátosság

akkumulátor kémiai energiát villamos energiává alakító áramforrás

akrobata (cirkuszi) erőművész, kötélművész, légtornász

akt meztelen emberi testet ábrázoló művészi alkotás

aktív 1: ható, hatékony, hatásos, erősen kötő **2:** ható, hatékony, hatásos; más anyagokkal erősen reakcióba lépő **3:** cselekvő, tevékeny **4:** dolgozó, serény **5:** működő, tényleges szolgálatban álló

aktus 1: tett, cselekedet; ténykedés, eljárás **2:** ünnepség, szertartás

albedo (ejtsd: albedó) nem tükröző felület sugárzás- vagy fényvisszaverő-képességének mértéke

algebra 1: az egyenletekkel, a műveletek általánosításával, a számelmélettel és az algebrai struktúrákkal foglalkozó matematikai tudományrész **2:** betűszámítás; az aritmetika azon része, amely a mennyiségek jelölésére betűket is alkalmaz

algoritmus azonos típusú feladatok megoldási szabályainak egymást követő lépésekbe való elrendezése

alkáli(-) lúgos kémhatású

allegória 1: hosszabb gondolatsoron, esetleg az egész művön végigvitt, mozzanatról mozzanatra megvilágított metafora, illetve megszemélyesítés valamely gondolatnak, eszmének stb. érzékletes formába való kifejezésére **2:** erkölcsi eszmének, elvont fogalomnak megszemélyesítése vagy érzékelhető képből való ábrázolása

alliteráció betűírás; versben, ritkábban prózában: két vagy több szó ugyanazzal a hanggal kezdve

allo- ellentét, idegen vagy más eredet

allűr viselkedés, modor, társas érintkezésben felvett szokás

alterego (ejtsd: alteregó) valakinek a hasonmása

alternatív 1: kettős, váltakozó, vagylagos, két lehetőség közül lehet választani **2:** az egyik lehetőség a kettő közül

amazon 1: ógörög mondákban egy harcias nőkből álló ázsiai állam **2:** harcias, férfias nő

ambíció 1: becsvágy, érvényesülési törekvés **2:** törtetés, nagyravágyás (pejoratív) **3:** buzgóság, iparkodás

ámen 1: úgy legyen **2:** valaminek a vége, befejezése **3:** végső jóváhagyás, engedélyezés

amfiteátrum főleg ókori ellipszis alakú színház illetve cirkusz, lépcsőzetesen emelkedő nézőtérrel

amnesztia 1: közkegyelem **2:** megbocsátás, megkegyelmezés

amorf 1: formátlan, alakatlan **2:** nem kristályos szerkezetű (anyag)

amplitúdó 1: periodikus rezgőmozgásnak a nyugalmi helyzettől mért legnagyobb kitérése, illetve az ilyen mozgást végző testnek a nyugalmi helyzettől mért legnagyobb távolsága **2:** fényingadozás; a legnagyobb és a legkisebb fényesség közötti különbség

ampulla 1: lezárt üvegcsövecske injekciós oldatok tárolására **2:** egyes cső- vagy csatornaszerű szervek korszerű keresztmetszeti tágulata

amputáció, -lás csonkolás; valamely szervnek, főleg végtagnak sebészi úton való leválasztása, eltávolítása

anaerob 1: oxigén jelenléte nélküli **2:** csak oxigén hiányában szaporodóképes

analízis 1: elemzés; részekre, elemekre való bontás, mint tudományos módszer **2:** vegyelemzés **3:** a matematika azon tudományágainak összessége, amelyek a függvény, a határérték, a differenciál és az integrál fogalmával szervesen összefüggők, illetve arra épülők

analóg hasonló, a megítélés szempontjából egyező

anatómia bonctan; az élőlények alkatával, testük felépítésével foglalkozó tudományág

aneroid légnyomás változásának hatására alakját változtató, rugalmas falú, légritkított terű, zárt doboz, edény

anhidrid savakból vagy bázisokból víz kiválásával keletkezett vegyület

animus (ejtsd: animusz) szándék

anion negatív töltésű ion

anód egyenáramú elektromos eszköz pozitív kivezetése, sarka, pólusa, valamint az azzal összekötött elektród

anomália 1: rendellenesség, eltérés a szabályszerűtől **2:** visszásság, hiba **3:** visszaélés

antagonisztikus kibékíthetetlenül ellenséges vagy ellentétes

antibiotikum gombák, baktériumok anyagcseréje közben keletkező, ma már szintetikusan is előállított anyag, amely más mikroorganizmusokat, például gennykeltő csírákat, megöl, elpusztít vagy szaporodásukat gátolja

antik 1: régi, ódon **2:** ősi, ősrégi **3:** ókori

antiszemita zsidóellenes, -gyűlölő

antológia irodalmi szöveggyűjtemény, versgyűjtemény, szemelvénygyűjtemény

antropo- emberrel kapcsolatos, emberre vonatkozó; ember-

anus (ejtsd: ánus) végbélnyílás

aorta főütőér, főverőér

apatikus 1: érzéketlen, közömbös, egykedvű **2:** levert, szomorú, nyomott kedélyű

apostol 1: valamilyen tan, tanítás lelkes híve, hirdetője **2:** valamilyen népet keresztény vallásra térítő küldött **3:** Jézus 12 tanítványának egyike

appendix 1-2: függelék, toldalék

appendix 2: féregnyúlvány, vakbél

approximáció 2: közelítés; ismeretlen mennyiségnek közelítő pontossággal történő meghatározására szolgáló eljárás

approximative 1: megközelítőleg, **2:** hozzávetőleg, **3:** körülbelül

apropó 1: alkalom **2:** kapóra, éppen jókor jövő **3:** épp ezért... (erről jut(tatja) eszembe)

archaikus 1: ókori, ősrégi **2:** görög építőművészetben az i. e. V. évszázad közepéig tartó időszakból való – antik – épület

architektúra 1: építőművészet **2:** valamilyen építmény művészi megoldása, formája

argumentum 1: érv, bizonyíték **2:** a függvény független változója

ária 1: dallam, dal **2:** zenekarral kísért magánének **3:** operák kantáták, oratóriumok lírai jellegű része

árhada, ármádia 1: nagy hajóhada **2:** nagy hadsereg

armatura 1-2: elektromos gép ama alkatrésze, amelyben a feszültség indukálódik

armatura 2: tartószerkezet, belső vasváz (szoborban)

arrogáns kihívó, szemtelen, pimasz, pökhendi

artéria ütő-, verőér

artikulál 1: hangokat, szavakat valamilyen különös, szokatlan jelleggel tagolja **2:** érthetően, jó kiejtéssel beszél

artista bűvész, zsonglőr, egyensúlyozó-művész

aspektus 1: látvány, kilátás **2:** tekintve, szemlélve, szemlélet, szempont, nézve, nézőpont, megvilágítás (átvitt értelemben)

aspiráns jelölt, pályázó

aszimptota: olyan egyenes, amelyet valamilyen görbe végtelenbe nyúló része megközelít, de el nem ér

aszkéta 1: önmegtartóztató életet élő ember **2:** kemény, a nélkülözéseket jól tűrő ember

aszpik kocsonya-lé hús nélkül

asszimiláció 1-2: hasonlítás **2:** áthasonulás

asszimiláció 3: az élő szervezeteknek az a tevékenysége, ahogy a felvett táplálékot, -anyagot átalakítják és beépítik szervezetükbe

asszisztens szakember (orvos stb.) mellett működő dolgozó, segítő segéd

asztma légszomj, fulladásos nehéz légzés

asszó csörte (menet) a vívásban

atamán kozák katonai parancsnok

attika épületeken a főpárkány feletti mellvédszerű dísz- és/vagy védőfal, pártafal

attitűd 1-2: szellemi beállítottság, **2:** elméleti álláspont

attitűd 3: valamilyen mozdulatot ábrázoló testtartás **4:** táncművészeti balettpóz (a táncos egyik lábán állva, a másik lábával derékszöget alakítva az álló lábához érintve térdben behajlítja)

b

biánkó üres, kitöltetlen jobbára pénzforgalmi nyomtatvány (csekk, számla, váltó stb.)

billiárd 1: (biliárd vagy billiárd) asztalon bottal (dákóval) lökött golyókkal való ügyességi játék **2:** számnagyságrend: (egy)billiárd (ezerszer billió): $1\,000\,000\,000\,000\,000=10^{15}$

billió 1: számnagyságrend: (egy)billió (milliószor milliárd): $1\,000\,000\,000\,000=10^{12}$, nálunk és Németországban meg Angliában (tizenkét nullával) **2:** 10^9 (egy)billió (ezerszer millió) Amerikai Egyesült Államokban, Franciaországban és a volt Szovjetunióban illetve utódállamaiban stb. (Ezt a nagyságrendet valószínűleg a kivándorlások idején rosszul kezdték az Újvilágban használni.)

bizarr különös, szokatlan, furcsa, torz

blamálni szégyenít, nevetségessé tesz, blamálni magát; felszól, baklövést követ el (átvitt értelemben)

bliccel 1: kötelezettségét indokolás nélkül elmulasztja, igazolatlanul hiányzik **2:** meglapulva kivonja magát fizetési kötelezettsége alól

blokádnak 1: ostromzár, körülfűrés **2:** zárlat; valamely államnak vagy egy részének a világtól elzárása, hogy külkereskedelmét megállítsák, bizonyos követelések teljesítése érdekében

blokk 1: tuskó, tömb **2:** előregyártott építőanyag (falazóblokk, blokktegla), épületelem **3:** több hasonló műszaki létesítmény (blokkház stb.) **4:** nagy darab súlyos tárgy illetve test **5:** üres vagy gyakran sorszámozott lapokból álló írókönyv, rajtkönyv **6:** bélyegblokk **7:** információs céllal kódolt egységeknek együttesen továbbítása a híradástechnikában **8:** jegyzék, cédula (bolti) **9:** járművel hirtelen erős fékezéssel való megállás **10:** járműáthaladást megakadályozó műszaki berendezés (pl. vasúti térbiztosító berendezés szelvénye) **11:** pártok, társadalmi szervezetek alkalmi közös érdekű szerveződése, esetenként szövetsége **12:** helyi érzékelenség, ennek előidézése **13:** élő szerv súlyos zavara, elzáródása, hirtelen megállása, működésének megszűnése, blokkolása **14:** az ijedség miatt megdermed, szinte megbénul, blokkot kap, leblokkol

blöff, blöfföl 1: nagyotmondás, dicsekvés, tréfa, elképesztés céljából **2:** aligha bekövetkező, ám valószínű állítás, amely meggondolkoztat, meglep, meglepetéskeltő, megijesztő

bojkott 1-2: politikai és gazdasági harc egyik módszere; bizonyos kapcsolatok részleges vagy teljes megszüntetése, valamely személytől, szervezettől, államtól, avagy bizonyos áruk vásárlásától való tartózkodás **2:** a munkások harca üzemük tőkései ellen oly módon, hogy részben vagy teljesen beszüntetik a munkát

bolero 1-2: rövid, karja nélküli női kabátka **2:** lassú, 3/4-es ütemű régi spanyol népi tánc, amely – stilizált formában – a műzenében szintén előfordul

brájl-írás (Braille-) gyengénlátóknak, vakoknak alkotott, betűként 7 pontból variálható, a papír felületéről ki-domborodó és tapintható írásmódszer

breccsa szögletes törmelékekből álló, durvább szemű megszilárdult üledékes kőzet

bricsesz térdnadrág; a comb-részen bő, térdnél szűk nadrág

briliáns 1: tökéletes fényhatására mesterien csiszolt gyémánt **2:** káprázatos, nagyszerű, remek művészi előadás **3:** káprázatos, tökéletes, remek cselekedet

bruttó 1: összsúly; bármely áru – csomagolással együtt mért – súlya **2:** pénz-összbevétel; a kiadások és (adó)levonások (közterhek) nélküli teljes bevétel

bullá 1: az ókori rómaiak – csak a szabadok – gyerekei a felserdülésükig hordtak a nyakukon egy rövid kerek tokot, nyitható, korong alakú dobozt, vagyis bullát **2:** a középkorban szokásos, zsinóron függő, korong alakú, többnyire nyitható fadobozkában – védetten – tartott különösen fontos pecsét **3:** az ilyen pecséttel hitelesített oklevél, okmány

burkus porosz

biznisz (business) üzlet(i), kereskedelem

C

ciklus 1: (kör)körös, körfolyamat, összefüggő sorozat **2:** (idő)szakasz, szabályosan visszatérő időszak (pl. földtörténetben, csillagászatban, munkafolyamatban, női havi vérzésben stb.)

csízió 1: régi naptár, kalendárium, amelyben bizonyos dátumokat, dolgokat és megfigyeléseket feljegyeztek, továbbá álomfejtéseket és jóvendöléseket is tartalmaztak **2:** csalafinta, furfangos, ravasz **3:** érte ám a csíziót – érte annak a módját

d

definíció pontos meghatározás, valamely fogalom, tárgy fő jellemzőit, lényegét tárja fel

demagógia 1: nagyhangú áltatás, hazug ígérgetés, népcsalás, az érzelmek és szenvedélyek felelőtlen felszítása a tájékozatlan néptömegek szimpátiájának megnyerésére **2:** lázítás, bujtogatás

demokrácia 1: népfeltség, népuralom **2:** jogegyenlőség, a többség uralmának és a nép szabadságának valósága

deriválás 1: származtatás **2:** levezetés

determináns 1: egyenletrendszer megoldását adó meghatározó matematikai kifejezés, tényező vagy mátrix-szerű segédmód **2:** meghatározó tényező, valaminek a meghatározó eleme

diagnózis kórisme, kórismeret, a betegség felismerése, meghatározása

dialektika 1: a vitatkozás tudása: az igazságot a vitapartner érvelésében előforduló ellentmondások felderítése és feloldása útján fejtik ki **2:** a mozgásnak és a fejlődésnek ellentmondásokon és kölcsönhatásokon alapuló objektív folyamata, a természet és a társadalom és a gondolkodás, azaz az anyag legáltalánosabban megfogalmazott mozgástörvényei, illetve ezeknek az elmélete

dialógus párbeszéd

didaktika oktatástan; az oktatás elméletével és módszertanával foglalkozó tudományág

differencia 1: különbség, különbözőség, **2:** véleménykülönbség, nézeteltérés **3:** árkülönbség

differenciálás, differenciálszámítás az analízisnek a differenciálhányadosok és differenciálok tulajdonságaival és meghatározásuk módszereivel foglalkozó része

differenciálmű gépkocsi kiegyenlítőműve, amellyel a kanyarodáskor a meghajtott külső ívű kerekek több és a belső ívű kerekek kevesebb fordulatszámát egyenlítik ki és amellyel az egyenletes meghajtóerő-átvitelt lehetővé teszik

diffúzió 1: egy adott kémiai rendszerben jelen levő különböző töménységű vagy sűrűségű részecskék kölcsönös mozgása mindaddig, amíg a különbség ki nem egyenlítődik **2:** szétterjedés

digitális valamely változó jelenségnek, fizikai mennyiségnek diszkrét, azaz nem folytonos, mintegy megszámlálhatóan felaprózott és így számjegyekkel felírt értékein alapuló (jel, számítógép)

dilemma 1: kellemetlen, kényszerű helyzet, amelynek két egymást kizáró lehetőség közötti választási kényszer az oka **2:** kétféle lehetőséget feltüntető, de mindkettőből azonos következtetésre jutó ún. szarvasokoskodás

dilettáns 1: avatatlan, hozzá nem értő **2:** műkedvelő, tudománnyal, művészettel stb. kellő felkészültség nélkül foglalkozó egyén

dimenzió 1: méret, nagyság, arány **2:** térbeli kiterjedés **3:** valamely mennyiség és az alapmennyiségek közötti összefüggést megadó hatványszorzat

dinamikus 1: erős, mozgékony, belső energiában gazdag **2:** mozgásban felfogott, mozgásban jelentkező, mozgást felhasználó **3:** villamos készüléket működtető elektromos jelet mágneses térben levő lengőtekercsre juttató (hangszóró, mikrofon)

direkt, direkte 1: közvetlen(ül), egyenes(en) **2:** szándékos(an), szántszándékkal **3:** kifejezetten, nyomatékosan, nyíltan, kereken

dirigál 1: vezet, irányít **2:** kormányoz, igazgat **3:** parancsol(gat) **4:** énekkart, zenekart stb. vezényel

direktrisz 1: üzletvezetőnő, áruházi igazgatónő, vagy osztályvezetőnő **2: direktrix** vezérvonal; az az egyenes, amelytől a parabola minden pontja ugyanakkora távolságra van, mint a gyújtóponttól

diszkrét 1: titoktartó **2:** kényes, bizalmas (ügy) **3:** tapintatos, finom érzésű (ember) **4:** szakadós, nem folytonos (függvény) **5:** nem folytonos, szakadós, elkülönült tagokból álló **6:** ízléses, illő, nem feltűnő (ruha, öltözet)

diszkrimináció 1: hátrányos különbségtétel **2:** az egyenlő elbánás elvével ellentétes kereskedelmi lépés, üzleti módszer, húzás **3:** az egyenlőség elvét figyelmen kívül hagyó, azt semmibe vevő viselkedés

diszkrimináns 1: meghatározó, döntő szempont, tényező **2:** az egyenletek megoldásában fontos szerepet játszó matematikai kifejezés; a másodfokú egyenlet megoldási képletében a négyzetgyökjel alatti kifejezés (b^2-4ac)

diszkvalifikálás, diszkvalifikáció a versenyzőnek – a sportszabályok megszegése miatt – versenyzésből kizárása, elért eredményeinek megsemmisítése

diszperz valamely közegben egymástól független, igen finoman elosztatott részecskékből álló anyag; diszperzió

disszimiláció 1: elkülönülés, mássá, különbözővé válás **2:** lebontás; az élő szervezetben végbemenő olyan folyamatok, amelyek során a szervezet a tápanyagokat fokozatosan lebontja, és az így felszabaduló energiát hasznosítja

disszonáns 1: zavaró, oda nem illő, elütő, kirívó **2:** egyetértés hiányára valló **3:** összhangzás nélküli, rosszul hangzó

disztingvál különválaszt, különbséget tesz, megkülönböztet

divergens 1: elhajló, eltérő, különböző **2:** széttartó, szétágazó

diverzáns alattomosan, titokban felforgató, kártevő egyén

dogma 1: merev, megváltoztathatatlanul hirdetett, kötelező erejű tan vagy tétel **2:** bizonyítás nélküli, ám minden hívő számára kötelező hittétel

doktor 1: egyetemet vagy főiskolát végzett személy, aki rendszerint doktori értekezést (tudományos dolgozatot) is írt és azt az egyik egyetemi doktori bizottság előtt megvédte **2:** egyetemet vagy főiskolát végzett és esetleg egyetemi doktorátussal bíró vagy kandidátusi fokozattal rendelkező személy, aki doktori disszertációt írt és azt az akadémiai bizottság vagy hatósági tudományos minősítő bizottság előtt megvédte és az akadémiai doktori (nagydoktori) minősítést megkapta; például: orvos, jogász, műszaki, irodalmi, filozófiai stb. tudományok doktora, és külföldön némely országban létezik művészi doktor **3:** végül van díszdoktorrá avatás is...

doktrína 1: tan **2:** tudományos elmélet, elv, rendszer

dokument (ok)irat, adat-, iratgyűjtemény, igazolvány

dolomit 1: mészt és magnéziumot tartalmazó, áttetsző kristályos ásvány **2:** az ebből felépülő világos (fehér, barna, szürke stb.) színű üledékes kőzet

donor 1: az a (átadó) személy, akinek valamely szervét vagy élőszövetét másik emberbe átoperálják, beültetik
2: véradó

dózis 1: adag **2:** a röntgen-, gamma- és egyéb ionizáló, valamint neutronsugárzásból az élő szervezetek szövetei által elnyelt energia mennyisége **3:** meghatározott vagy előírt gyógyszer-mennyiség

dráma 1: megdöbbentő, megrázó és izgalmas, váratlan esemény **2:** izgalmas párbeszédes formában írt irodalmi mű, színmű

dualizmus 1: kettősség, kettős rendszer **2:** a létet két ellentétes és egymásból nem levezethető alapelvvel, az anyaggal és a szellemmel magyarázó, többnyire idealista felfogás **3:** két egyenjogú állam állandó jellegű kapcsolata, szövetsége

dukát a XIII. évszázadtól vert velencei aranypénz, amelyet később egész Európában elterjesztettek

dux vezér

dzsenti kis- és középbirtokos nemes, nemesség

dzsip erős motorral felszerelt kis terepjáró autó, parancsnoki személygépkocsi

e

effektív 1: valóságos, tényleges; valódi, meglevő **2:** hatásos, használható, hasznosítható; rendelkezésre álló, készletben levő

effektus 1: eredmény, siker, hatás **2:** az időegység alatt végzett munka **3:** hatásfok, (munka-)teljesítmény **4:** különleges természeti jelenség

egál 1: egyenlő, egyforma **2:** mindegy, egyre megy...

effuzív kiömlési (közet)

ego 1: én **2:** az én(kép), az egyéniség, az éne valakinek

egoista önző

egotista saját jelentőségét túlbecsülő (ember)

egzakt 1: egyértelmű, szabatos, pontosan meghatározott **2:** pontos, mérhető adatokra alapozott; a szubjektív értékelést nagy mértékben kizáró (módszer, tudomány)

egzisztencia 1: lét, létezés **2:** életlehetőség, megélhetés

ekcéma: ujjnyi átmérőjű pettyekben megjelenő, többnyire pirosas színű, olykor dudorodással, hólyagocskákkal járó bőrkíütés, gyakran idültté váló bőrgyulladás, amelynek nedvezés, viszketés is többnyire a kísérő jelensége

ekliptika a Nap látszólagos pályája; az éggömbből a Föld Nap körüli pályájának síkjával képzeletileg kivágott főkör, amelynek a síkjában a Nap évi látszólagos pályáját látjuk

ekleticizmus 1: elméleti következtetlenség **2:** különböző építészeti, irodalmi, zenei – művészeti – stílusok jegyeit vegyesen alkalmazó, kevés önálló építészeti elemet tartalmazó irányzat **3:** egymástól eltérő, összeférhetetlen nézetek, elméletek elvtelen összekeverése vagy összeegyeztetése

elegáns 1: választékos, ízléses, finom (ruházat, viselkedés) **2:** választékosan, ízlésesen öltözködő ember **3:** előkelően öltöző, öltözködő és/vagy viselkedő személy

elégia 1: bánatos alaphangú, többnyire bölcselkedő tartalmú költemény **2:** a romantikus zenében: szomorkás hangulatú mű; gyászdal

elektrolit oldott állapotban ionokra széteső és ezek elmozdulása, áramlása révén az elektromos áramot vezető anyag (pl. akkumulátor-sav és desztillált víz keveréke)

elektron 1: egységnyi negatív töltésű elemi részecske **2:** dörzsöléssel elektromossá tett borostyánkő

elit 1: elsőrendű, kiváló, legjobb **2:** előkelő vagy válogatott társaság színe-java **3:** különleges helyzeténél, képességénél fogva a többi társadalmi csoportból kiemelt, -kedő kisebbség, akiknek általában az álláspontjára, (szak)véleményére felfigyelnek, ami többnyire meghatározó a polgári társadalomban

empirikus 1: tapasztalati **2:** a tapasztalat embere, olyan személy, aki minél inkább az érzékein, érzékszervein átélteket fogadja és hiszi el

epika elbeszélő irodalom; verses és prózai formájú művek (eposz, regény, novella stb.) összefoglaló megnevezése

erisztika a vitatkozás tudománya, művészete

error tévedés, hiba

evolúció 1: fejlődés **2:** a magasabb rendű élőlényeknek az alacsonyabbakból való kifejlődése, fokozatos átalakulása

express sürgős, -en, gyors, -an, sebes, -en (-járat, vonat, továbbítandó postai küldemény)

extázis 1: elragadtatás, önkívület **2:** hevület, rajongás **3:** felindult, erősen izgatott állapot

explicit 1: kifejtett, világosan kimondott **2:** kifejtett függvény az olyan függvény, amelyben a függő változó a független változóval van kifejezve

extrém 1: szélső, szélsőségesen (nagy), túlzó (irányú) **2:** rendkívüli, végtelen (nagy) **3:** szertelen

f

fakultatív szabadon, pl. tetszés szerint választható, nem kötelező (dolog, tantárgy stb.)

faktor 1: összetevő, tényező **2:** szorzó

faktoriális egy adott számig terjedő összes pozitív egész szám szorzata (jele a felkiáltójel: !; pl. $5! = 1 \cdot 2 \cdot 3 \cdot 4 \cdot 5 = 120$)

fanatikus rajongó, vakbuzgó

fantázia 1: alkotó, képzelő erő **2:** álmodozás, szabadjára engedett képzelő erő vagy képesség, képzelődés

fauna valamely vidék, ország, vagy földtörténeti korszak állatvilága

favorit 1: legesélyesebb versenyző **2:** kedvenc (sportoló)

fázis 1: valamely folyamat, történés meghatározott szakasza, mozzanata; vagy periodikus jelenség különféle állapotai **2:** periodikus rezgőmozgásban levő részecske pillanatnyi állapota a nyugalmi helyzethez viszonyítva **3:** váltóáram irányának és nagyságának pillanatnyi állapota **4:** fényváltozás **5:** ugyanazon anyag együtt előforduló, de más halmazállapotú része

feudális hűbéri, általában olyan társadalmi rendszer, ahol a politikai hatalom a nagybirtokosoké

feudalizmus 1: hűbériség, hűbéri rendszer; a középkorra jellemző társadalmi rend, amelyben a földesurak a jobbágyságot kizsákmányolták, valamint jellemzője a monarchikus uralkodótól lefele szélesedő, szigorú hierarchikus rend és tagozódás volt **2:** általában az a rendszer, amelyben a politikai hatalom a nagybirtokosok kezén van

fiktív 1: állítólagos, kitalált, koholt **2:** képzelt, képzeletbeli **3:** felvetett, feltett, de nem bizonyított, nem közvetlen mérésen alapuló

filológus 1: valamely nép vagy -csoport nyelvével, műveltségével foglalkozó **2:** irodalmi műveknek komplex módszerű (a forráskutatás, a szövegkritika és a szövegelemzés tanulságait egybefogó) tanulmányozója, tudósa

filozófus 1: bölcselő, filozófiával foglalkozó, **2:** okosan gondolkodó, bölcsen élő, bölcs megértéssel, nagy tapasztalattal és mély értelemmel és érzéssel bíró bölcs, tudós **3:** a természet, a társadalom és a gondolkodás összefüggéseit, törvényszerűségeit feltáró kutató

fiola gyógyszer vagy vegyszer tartására, tárolására való, alján zárt, hengeres alakú műanyag- vagy üvegcső

fizika: a mozgó anyag általános sajátágaival, természetével és törvényeivel foglalkozó tudomány

fiziológia élettan; az élő szervezetbeni életjelenségek okait, törvényszerűségeit, a sejtek, szövetek, szervek működését kutató tudományág

fjord a tengerbe félszigetszerűen benyúló hegyek, fennsíkok, elsősorban Skandináviában

flakon 1: italt, vizet stb. tartó üveg-, palackpótló műanyag edény (göngyöleg) **2:** illatszeres üvegce, műanyag tartó, tok, edényke

flexibilis hajlékony, hajlítható

flóra 1: növényzet, növényvilág **2:** valamely vidék, táj vagy geológiai korszak növényfajtainak összessége

fluid 1: folyékony **2:** folyós, cseppfolyós

fluoreszkál a ráeső fény, rávetődő sugárzás hatására, de csak annak a hatásának időtartamáig világító, villódzó, fényt kibocsátó

fóbia 1: beteges félelem, iszony, **2:** bizonyos természeti feltételek hatására kiváltódó, az ilyen feltételek hatását kikerülni igyekvő szélsőséges viselkedés **3:** beteges irtózás valamitől (kényszerképzetek egyik fajtája)

fosszilis 1: megkövesedett, őskori **2:** a földtörténeti őskorból megkövesedett állapotban fennmaradt (állat, növény)

foton fénykvantum, az elektromágneses sugárzás (fény) energiájának legkisebb önálló része (elemi részecske)

föderális, föderatív szövetséges, szövetségi (államrendszer) (pl. Európa Unió (EU), Amerikai Egyesült Államok (USA), Szovjetunió (Szu))

frakció 1: a szakaszos lepárlás egyes szakaszainak megfelelő párlat **2:** valamely párt általános elvi, politikai irányvonalának ellene levő, eme irányvonallal szembehelyezkedő, párton belüli csoport **3:** pártcsoport, a pártot valamelyik másik politikai szervezetben (pl. az Országgyűlésben) képviselő csoport

frakk mélyen kivágott, elől derékig érő, hátul két keskeny hosszú szárnyszerű hátrészben végződő férfikabát

frappáns 1: meglepő, meglepő, elképesztő **2:** csattanós, találó, hatásos

frázis 1: üres szóvirág, közhely **2:** elcsépezt szöveg vagy kifejezés **3:** zenei gondolat kifejezésében elhelyezkedő önálló, rövidebb-hosszabb tagok

foton fénykvantum, az elektromágneses sugárzás (fény) energiájának legkisebb önálló része (elemi részecske)

frekvencia rezgésszám, villamos feszültség-ingadozások száma, valamely periodikusan ismétlődő fizikai, elektromos jelenség, folyamat során az időegységenkénti (perc, másodperc) teljes változások száma

freskó falra, falvakolatra festett (szent)kép

frusztráció határozott célra irányuló tevékenység végrehajtásának meggátolásával okozott, vagy emiatt előállott bénító, kellemetlen élmény, hatás

funkció 1: működés, hivatalos működés **2:** feladatkör, tisztség, rendeltetés, szerep **3:** valamely szerv – természeténél fogva – végzett munkája, élettani működés **4:** valamely hangnak vagy akkordnak a hangnemhez való viszonya

furunkulus kelés, a szőrtüszőnek és környékének pirosas színű, gennyes gyulladása

fúzió 1: egyesülés (cégek, vállalatok egyesülése), egybeolvadás **2:** atomfúzió, fúziós reakció (a könnyebb atommagok egyesülés közben nehezebb atommagokká alakulnak át, energia-felszabadulás kíséreléssel)

g

gabbró változatos színű, bázisos kémhatású, mélységi szemcsés kőzet

galaktika tejútrendszer; ez a csillagrendszer, amelyikbe a Naprendszer a Földdel együtt beletartozik

galván-jelenség valamilyen villamos vezető folyadékba, pépbe mártott két fémlemez, vagy egy fém- és egy szénlap között keletkező elektromos áramkör

galvánozás fémtárgyaknak vékony fémréteggel való bevonása elektrolízis révén

gel, gél puha, kocsonyás anyag, kolloid rendszer

geller löfegyverből lőtt lövedék félrekanyarodása, akadály okozta irányváltozása, a céliránytól oldalirányú ütdés hatására való eltérése

gén az öröklődő tulajdonságokat átvivő kromoszóma-részecskék, nukleinsav-molekulák az élő szervezetben

generalitás, generális 1: általánosság, általános **2:** szerzetes-, lovagrend legfelsőbb elöljárója, rendfőnöke **3:** tábornok (rang(csoport))

generátor valamely energiát másik energiává átalakító berendezés, gép (mechanikai energiát villamos energiává, tüzelőanyagot, főleg szént gázzá átalakító berendezés)

gneisz földpátot, kvarcot és színes szilikátot tartalmazó átalakult kőzet

gótika, gót stílus a román stílust követő, az építőművészetben magasba törő, általában felfele elkeskenyedő, csúcsíves formákat (például; ablaknyílások felső boltívénél) kialakító középkori (XII-XV. évszázad) stílus

grad fok, fokozat

grafikon kettő vagy több egymással kapcsolatban levő tényező, jelenség változó értékeinek összefüggéseit feltüntető (egyenes vagy görbe) vonalú ábrázat

grandezza méltóságteljes, büszke magatartás

grafit vegyileg tiszta szén hatszögű kristályos módosulata; a ceruzabél alapanyaga

gram, gramm a tömeg (tömörség, tömörség) – ám nem a súly(-erő) – alap-mértékegysége, ami súlykülönbség meghatározására való mérési módszerrel vagyis kétkarú mérlegen mérendő; 1 cm³ vegytiszta 4 °C-os (Celsius-fokos) hőmérsékletű víz tömege (az 1 kg (kilogram vagy kilogramm) az 1889 évben Párizsban megtartott Első Általános Súly- és Mértékügyi Értekezlet által a tömeg nemzetközi etalonjának elfogadott, a Nemzetközi Súly- és Mértékügyi Hivatalban, Sèvres városban őrzött platina-irídium anyagú, henger-rúd alakú minta-tárgy (etalon) tömege)

granulált szemcsés, szemcsézett

gravitáció általános tömegvonzás; a földi nehézségi erő valamint a bolygók és más égitestek között ható vonzó-erő

grimasz fintor, arcfintorítás

gríz búzadara

gubernátor kormányzó

h

habitus 1: külső megjelenés, termet **2:** lelki alkat **3:** ruházat, öltözet, viselet **4:** magatartás, szokás, viselkedés-mód

hallucináció érzékcshalódás; külső inger nélküli érzékelése olyasminek, ami a valóságban nincs vagy alkalmasint nincs (képzeltetés, rémkép-látás)

halo- sóval kapcsolatos, sóra vonatkozó, só-

halogén, halogének, halogénelem(ek): fémekkel közvetlenül (oxigén nélkül) is sötétező elemek, azaz a fluor, a klór, a bróm, a jód és az asztácium

hanta 1: üres beszéd, fecsegés **2:** félrevezető mellébeszélés

harmónia 1: összhang, az egész részeinek arányos egybeilleszkedése **2:** kölcsönös megértés, béke, belső béke **3:** békés lelkület, kiegyensúlyozottság **harmonikus sor 4:** a pozitív egész számok reciprokaiból alkotott sor ($1+1/2+1/3+\dots$) **5:** valamely képzőművészeti alkotás elemeinek szép térbeli hatást keltő arányossága és összhangja **6:** egyetértő, egymással megférő, ellentét nélküli, barátságos, jó viszony **7:** több, egyszerre megszólaló hangnak kellemes zenei hatást keltő egységessége

hazárd 1: kockázattal járó **2:** merész, vakmerő

hegemónia 1: vezetés, vezérszerep, hatalmi fölény, felsőbbbség **2:** valamely osztály vagy állam vezető szerepe a többi társadalmi osztályhoz vagy államhoz képest

helio- Nappal kapcsolatos, Napra vonatkozó; napi, nap-

helóta 1: jog nélküli, jogfosztott ember, rabszolga **2:** az ókori Spártában az állam tulajdonában álló és földművelésre kényszerített rabszolga

hema-, haema-, h(a)emato-, h(a)emo- vérrel, ritkán a vér vörös színével kapcsolatos, vér-

hendikep 1: akadály, hátrány **2:** néhány sportágban pl. lóversenyeken a gyengébb ellenfélnek adott előny vagy kedvezmény

hepat- a májra vonatkozó, májjal kapcsolatos, máj-

hepatitis májgyulladás

hepta-, hept- hétszeres, hét-

herpesz vírus okozta bőrdudorosodással járó gyulladás

hibrid 1: olyan állat vagy növény, amely különböző fajtához tartozó egyedek kereszteződéséből keletkezett, és amely szülőitől legalább egy öröklődő jellegben különbözik **2:** felemás, keverék, korcs **3:** keresztezett, keresztezésből létrejött

hidrát 1: vízzel alkotott vegyület **2:** szilárd halmazállapotú kristályos vegyület, amelynek a molekulájában a víz meghatározott arányban van jelen

hidro- vízzel való kapcsolat, vízi, víz-

hidrofil 1: nedv(fel)szívó **2:** vízzel könnyen keveredő

hidrofób 1: víztaszító **2:** vízzel nem keveredő

hierarchia 1: rangsor; az egymás fölé rendelt hivatalok, tisztségek, rangok szigorúan megállapított és betartott sora **2:** ilyen fokozatokra épített társadalmi vagy foglalkozásbeli rendszer **3:** a katolikus egyházban az egyházi hatalom birtokosainak bizonyos rendfokozatokba osztott közössége

higiénia 1: különlegesen tiszta, fertőtlenített **2:** az egészség megőrzésére, a betegségek elkerülésére irányuló fertőtlenítéssel tisztaság **3:** egészségügy, egészségügy

hiper-, hyper- a szóösszetételekben az ezzel kapcsolatos vagy összetett fogalom fokozott megléte, túlságos volta, túlzó, túl-

hipno-, hypno- alvással és/vagy álommal való kapcsolatosság

hipnotizálás 1: valakinek az akaratában, cselekvőképességében való megbénítása, ellenállhatatlanul befolyásolása **2:** megigéz, elbűvöl, ellenállhatatlan hatással van valakire

hipo-, hypo- kelleténél kisebb vagy csökkent mértékű; egyszerű kivételű; vegyületek nevében a szokásosnál kevesebb oxigént és esetleg hidrogént tartalmazó savakat, illetve belőlük származó sókat jelöljük; bel-, al-

hisztéria 1: nagy mértékű fegyelmezetlen idegesség, az önuralom túlságos hiánya **2:** az első jelzőrendszer kórosan fokozott érzékenységeinek következtében előálló idegrendszerbeli megbetegedés, amelynek szokásos tüneteinek (nagyfokú ingerlékenység stb.) túl átmenetileg testi elváltozásokat (bénulás, vakság stb.) állapíthatunk meg **3:** túlzó, színészkedő érzelmi kitörés; furcsa, beteges jelenet-rendezés

hisztio-, hiszto- a test szöveteivel kapcsolatos, (test)szövet-

hodzsa mohamedán pap, hitoktató

holo- az összetett fogalom teljes voltát, vanát jelöljük, egész-

hologram háromdimenziós kép negatívja; lézersugárral átvilágítva térhatású képet látunk

homeo-, homoio- az ezzel kapcsolatos fogalom egyenlőségét, egyenletességét, állandóságát, hasonlóságát jelöljük

homo- azonosságot, egyneműséget jelöljük, egy-

hormon a belső elválasztású mirigyekből igen kis mennyiségben termelődő, különféle életfolyamatokat szabályozó váladék

i

idea 1: eszme **2:** elképzelés, ötlet **3:** a gondolat, mint a valóság visszatükröződése a tudatban; valamely tárgyról vagy jelenségről alkotott általános fogalom

ideo- valamilyen eszmével, gondolattal, képzettel kapcsolatos

ideológia 1: a társadalmi lét tükröződése az ember(ek) tudatában **2:** valamely társadalmi osztály, politikai párt, irányzat vagy korszak által vallott eszmék, nézetek, fogalmak rendszere, amelyet a társadalmi tudat különféle formáiban (a filozófiában, művészetben, vallásban, politikai és/vagy erkölcsi nézetekben) kifejeznek

ikebana a virágok elrendezésének művészete

ikon 1: a jeltárgyat egy külső képszerű viszony alapján jelölő jel **2:** fára, fémre festett, olykor aranyozott lemezekkel, drágakövekkel ékesített hordozható táblakép, eredetileg a görögkeleti egyházban

illegális törvényellenes

illegitim törvénytelen, helytelen

illúzió 1: látszat, bizonytalan érzés, benyomás **2:** a külvilág ingereinek ferde, torz érzékelésén alapuló érzéki csalódás **3:** alaptalan remény, csalóka ábránd; hiú reményeket – illúziókat – táplál **4:** önáltatás, önámítás

imitáció 1-4: imitálás, utánzás **2:** színlelés, mímelés **3:** másolás, másolatkészítés; hamisítás **4:** utánzás; a szólam dallamának megismétlése egy más hangtól elindulva

imitátor utánzó (művész)

impregnált valamilyen vegyi anyaggal átitatott és ezáltal előnyös tulajdonságúvá változtatott (vízhatlanná, tűzállóvá) tett (pl. ponyva)

impresszionizmus a XIX. évszázad utolsó harmadában Franciaországban kialakított művészeti (festészeti, majd ennek hatására zenei és irodalmi) irányzat, amely által a művész a fény és árnyék, a lebegés, a finom árnyalatok érzékeltetésével a pillanatnyi hangulatot, a külső világ felkeltette érzéseit kívánta kifejezni

impulzus 1-3: hirtelen rövid hatás, lökés **2:** mozgásmennyiség; a mozgó test tömegének és sebességének szorzata **3:** ösztönzés, indítás; külső vagy belső hatás által kiváltott, cselekvésre irányuló hirtelen elhatározás, fellobbanás

indirekt 1: közvetett, nem egyenes **2:** összetett (bizonyítás), rejtett, burkolt (célzás)

individualizmus 1-2: az egyéniség bálványozása, az egyes személy, az egyén érdekeit a társadalom érdekeivel szembeállító, a társadalom érdekeinél magasabbra helyező szemlélet **2:** az általánossal vagy az egészszel szemben a dolgok alapjának, mértékének, céljainak az egyént tekintő felfogás

indukció 1: az az alaktani fejlődési folyamat, amelynek során a fejlődő szervezet valamely sejtcsoportja a vele kapcsolatban álló másik sejtcsoport meghatározott irányú fejlődését megindítja **2:** az egyik alapvető logikai módszer, következtetés egyes esetekből az általánosra **3:** az elektromos áram gerjesztése a mágneses térerősség változtatásával vagy a vezető mozgatásával a mágneses térben **4:** izgalmi és gátló folyamatok kölcsönös egymásra hatása az agykéregben

inercia 1: tétlenség, lustaság **2:** erőtlenség **3:** tehetetlenség

infarktus valamely szervnek vagy rendszerint ék alakú részének bizonyos terjedelmű elhalása az ezt tápláló verőér elzáródásának következtében

infekció fertőzés

infláció pénzromlás, pénzhigítás; a forgalomban levő pénz mennyiségének fölöttébb nagy mérvű megnövelése és ezzel járó gyors elértéktelenedése

infra- valamilyen értéken aluli, valami alatti

infúzió folyadék (pl. gyógyoldat) bejuttatása a szervezetbe (vénába)

inhaláció, inhalálás belélegzés, gyógyító hatású gőzök belélegzése

iniciálé nagyobb, díszesebb, sokszor festett kezdőbetű a középkori kéziratokon, kódexeken és a dísznyomtatványokon (egyes szöveg-bekezdéseken ismételten is feltüntettek)

injekció 1: befecskendezés (folyékony halmazállapotú orvosság) **2:** az ily módon befecskendezett gyógyszer

injektálás talajerősítés nagy nyomással cementpép befecskendezésével

inkoherens 1: összefüggéstelen **2:** interferálni nem képes (hullám-jelenség)

inkomparábilis összehasonlíthatatlan, páratlan

inkompatibilis összeférhetetlen, össze nem egyeztethető

inkompetencia 1: szakmai hozzá nem értés, szakszerűtlenség **2:** illetéktelenség, az illetékesség hiánya

inkomplett nem teljes, csonka, hiányos

inkorrekttség 1: helytelenség, szabálytalanság **2:** nem tisztességes magatartás, viselkedési hiba, véttség

innováció újítás

inspekció 1: ügyeletes szolgálat **2:** felügyelet, őrizet **3:** megfigyelés, megtekintés (vizsgálati módszer)

inspiciál 1: felülvizsgál, vizsgálatot, szemlét tart **2:** megszemlél (katonás rendet)

inspirál 1: sugalmaz, ihlet **2:** ösztönöz, készíttet

instál esedezve kér, könyörög

instrumentum 1: eszköz, szerszám **2:** hangszer, zeneszerszám

integrál 1-2: egységesít, összevon **2:** az integrálszámítás során kapott függvény vagy számérték; végtelenül sok differenciál összege

intellektus értelem, ész, felfogóképesség

intelligens 1: értelmes, eszes **2:** művelt **3:** megértő, belátó

intenzív 1: fokozott, megfeszített (munka), feszült (figyelem) **2:** átható (illat), éles (hang), erős (fény) **3:** alapos, mély (tudás), tartalmas, mélyenszántó (fejtegetés), tüzetes (tárgyalás)

interferencia 1-2: kölcsönös hatás **2:** két hullámmozgás, rezgés találkozásakor jelentkező egymást erősítő vagy gyengítő kölcsönhatás

intern 1: belső, benti, bent levő **2:** bizalmas, csak beavatottak számára szóló, való

interpolál 1: utólagosan közbeiktat, beszúr (szöveget) **2:** megadott számtani vagy mértani sorozat két szomszédos tagja közé új sorozatot iktat be

intervallum 2: két adott szám közötti számok halmaza; az egyenes két adott pontja közötti pontok halmaza **3:** hangköz; két zenei hang egymástól való távolsága

intim bizalmas, bensőséges, meghitt

intra(-) belüli, -beli

intramuszkuláris izomba adandó (befecskendezés)

intravénás gyűjtőérbe adott (befecskendezés)

intrika cselszövés, ármány, fondorlat

introdukción 1: bevezetés 2: rövid zenei bevezetés, valamely zenemű fő része előtt

intuíción 1: ösztönös megérzés, felismerés, a dolgok mélyére látás 2: az igazságnak és/vagy a helyesnek – előzetes okfejtés nélküli – közvetlen, élményszerű felismerése, megérzése, amely a korábban szerzett, vagy korral járó ismereteken és tapasztalatokon alapuló

inulin gyümölcscukorra bontható növényi eredetű poliszacharid, számos növény gumójában elraktározott tartaléktáplálék

invalidus 1: mozgáshibás, mozgássérült, rokkant 2: hadirokkant 3: munkaképtelen, agg (ember)

invázió 1: valamely ország vagy terület katonai előzőnlése, elfoglalása 2: kórokozónak a szervezetbe kerülése

invención 1: lelemény, találékonyság 2: ötlet, feltalálás 3: írói alkotóképesség 4: művészi alkotóképesség 5: kisebb terjedelmű, több szólamú, imitációs zenei műforma

inverter villamos egyenáramból váltakozó áramot előállító áramirányító kapcsolás; váltakozó áramú frekvenciaátalakító

inverz (meg)fordított

invitálás 1: meghívás, felhívás, felszólítás 2: felkérés

inzulin 1: a hasnyálmirigynek a vércukor szintjét szabályozó hormonja 2: a vércukor szintet szabályozó gyógyszer

inzultál 1: sért, sérteget, megtámad, bántalmaz 2: nyilvános helyen tettelesen bántalmaz, ver

ion 1: elektromos töltésű anyagi részecske

ion, jón 2: görög antik oszlopdíszítés az oszlopfejezeten vagy fejezeten (az oszlop tetején)

ir- kizárólag r-kezdőbetűs szavak első szótagjaként: nem, ellen, -(a)lan, -(e)len

irónia 1: többnyire dicsérő, elismerő szavakba burkolt kesernyész és szellemes enyhe gúny 2: keserű, maró, szúró gúny

irracionalis 1: ésszerűtlen, értelmetlen, oktalan 2: ész feletti; olyan, ami az ész, a gondolkodás számára felfoghatatlan, s nem fejezhető ki logikai fogalmakkal

irracionalis szám olyan valós szám, amely nem állítható elő két egész szám hányadosaként; végtelen, szakasz nélküli tizedes-törtszám

irritáció enyhe gyulladás, bántalom, inger

irritálás ingerlés, zavarás, bosszantás, idegesítés

ischaemia (isémia) helyi vérszegénység, a vérnek az érdekelt területre való eljutásának akadálya miatt

isiász valamelyik alsó végtagban – lábban – az ülőideg mentén jelentkező kisugárzó fájdalom

isler csokoládémázzal bevont, lekvárral töltött, lapos, korong alakú sütemény

ispotály (nép)kórház, menhely

item ugyanúgy, ismét, hasonlóképpen, továbbá

iteráció 1: ismétlés 2: fokozatos közelítés; az ugyanolyan eljárásnak egyre pontosabb értéket adó megismétlése

izobár 1: azonos tömegszámú, de különböző számú neutron és protont tartalmazó (atom) 2: azonos nyomású (gáz)

izolál (el)szigetel, elkülönít

j

janicsár eleinte tizedként szedett, majd elrabolt fiúgyerekekből kiképzett válogatott gyalogos katona a középkori Törökországban

job 1: bolt, üzlet **2:** foglalkozás, mesterség

joule (dzsúl) az elektromos áram munkájának egysége; 10^7 erg; az a munka, amelyet 1 másodperc időtartamban 1 volt feszültség mellett 1 amper áramerősségű villanyáram végez

joviális derűs, jó kedélyű, nyájas

jubileum évforduló; különösen egyes kerek (10, 25, 50 stb.) évfordulók, illetve ezek alkalmával rendezett emlékünnepe vagy örömmünnepe

judó (dzsúdó) cselgáncs

juice (dzsúsz) üdítőitalféleség; gyümölcsle, szörp

junta (hunta) 1: szövetség, egyesülés, egyesület; vezető bizottság **2:** katonatisztek illetve tábornokok parancsuralmat gyakorló csoportja

jus (jusz) 1: jog **2:** juss

k

koncillál kibékített, összebékített

koncipista fogalmazó, irodatiszt

koncíz tömör, velős

kondemnáció elítélés, elvetés, kárhoztatás

kondemnál elítél, elvet, kárhoztat

kondolencia részvétnyilatkozat, részvétnyilvánítás

konduktus gyászkiérlet, gyászmenet, halottas menet

konfabuláció 1: (orvosi): kitalált történetek elbeszélése, amelyekről az ezeket előadó személy azt hiszi, hogy valóban megtörténtek vele és/vagy az elbeszélés alanyával **2:** kitalált történeteknek, mint valóban megtörtént eseményeknek előadása

konferencia értekezlet, tanácskozás, vitaülés

konfidencia bizalmaskodás, tolakodás; konfidens viselkedés, eljárás, tett

konfidens 1: bizalmaskodó, tolakodó **2:** arcátlan, szemtelen

kónikus, kónuszos kúpos, kúp alakú

konfirmatív jóváhagyó, megerősítő

konfiskál elkoboz, lefoglal

konfrontáció, konfrontálás szembesítés, szembeállítás, ellenállítás, ellenállás

konflagráció világégés, végromlás

konfliktus küzdelem, összeütközés, nézeteltérés, harc

konformis azonos, megegyező, egybevágó

konjektúra 1: feltevés, gyanítás, sejtés **2:** olyan szövegjavítás, amely mellett valószínűsítő érveket említhetünk

konjunkció együttállás; az a helyzet, amelyben két égitest a pályája szerint lehetséges legkisebb távolságra van egymástól

konjunktúra fellendülés; a viszonyok kedvező alakulása, a körülmények kedvező találkozása

konkáv homorú

konkrét kézzelfogható, tényleges, tárgyi

konkurrens versenytárs (gazdasági, társadalmi téren), vetélytárs

konstans 1: állandó, változatlan **2:** állandó mennyiség

konsternál zavart kelt, valamivel elképesztve, megdöbbentve megzavar

konszenzus 1: egyetértés, egyöntetű vélemény **2:** egyezés, megegyezés, megállapodás

kontinuitás folyamatosság, folytonosság

kontroll ellenőrzés

konvergens összehajló, összetartó

konvertál átalakít, átvált, áttér

konvex domború

konzekvencia következtetés, következetesség

konzultáció, konzultálás tanács- és véleménykérés és adás; iskolai, szakértői probléma-megbeszélés

kooperáció együttműködés, összedolgozás, közös munkavégzés, összehangolt tevékenység

koordináció, koordinálás hozzárendelés, egymás mellé rendelés, rendezés, egyeztetés, összeegyeztetés, összehangolás

korrekció helyesbítés, helyreigazítás, javítás

korrekt 1: helyes, hibátlan, szabatos, pontos **2:** feddhetetlen, kifogástalan (magatartás, jellem)

kozmosz világegyetem, világmindenség

kreatív alkotó, újat létesítő, teremtő

kvalifikált képesített, minősített (személy)

l

labilis bizonytalan (egyensúly, tartás, elmélet), kétes (bizonyíték), ingatag

laikus nem hozzáértő, nem szakképzett, nem szakmabeli, nincs fogalma valamiről

lakonikus tömör, velős

lamella fémből, papírból, műanyagból készült keskeny, vékony lemezcsík

lamináris réteges

lapidáris kemény, kőkemény, rövid, tömör, velős

latens lappangó, rejtett

laterális oldalsó, oldal-

legális, legitim jogos, jogszerű, törvényes, törvényszerű, törvény szerint

legitim jogos, jogszerű, törvényes, törvényszerű, törvény szerint

licenc szabadalmazott vagy védjegyzett gyártmányoknak, termékeknek, készítési eljárásoknak előállítási, hasznosítási, használati joga

likvid folyósítható; pénzben meglevő, könnyen pénzzé tehető, pénzre váltható

limit határérték, határmennyiség, amit tilos túllépni, korlátozás

lineáris 1: vonalas, egyenes vonalú **2:** elsőfokú (egyenlet, függvény)

lobby társadalmi (politikai, gazdasági, kereskedelmi, ipari stb.) érdekcsoportok és érdekeltek, akik közös politikai célok, gazdasági érdekek alapján kötődnek egymáshoz

longitudinális hosszirányú, hosszanti

m

manuális kézi, kézzel tett, végzett

megalománia nagyzási hóbort

mentális értelmi, észbeli

meteor hullócsillag; a Föld légkörébe jutott és ott felizzva elégő parányi – tűhegynyi – méretű égitest

meteorit meteorinak földre hullott része(i)

monetáris pénzügyi, a pénzértékkel kapcsolatos, pénz-

monolit 1: egy darabból álló óriási kőoszlop, egy hatalmas sziklából vésett emlékkő **2:** nagy méretű, egyetlen darabból, tömbből álló tárgy, épületelem (helyszíni betonozású földem, pillér stb.)

monopólium 1: egyedáruság; valamilyen áru kizárólagos forgalomba hozásának, árusításának joga **2:** a gazdasági élet valamely területén uralkodó helyzetben lévő óriásvállalat, amely rendszerint korábban önálló vállalatok szövetsége révén keletkezik és monopolhelyzete révén monopolprofitra tesz szert

monoton 1: egyhangú, változatosság nélküli, unalmas **2:** mindig ugyanabban az irányban változó (függvény, sorozat)

montázs 1: a képzőművészetben, reklámtechnikában, fényképezésben stb. különböző rajzok, ábrák, képek, képrészletek összeillesztése egy gondolati vagy művészi egésszé; az ilyen eljárással készült összeállítás, kép **2:** filmvágásnál a film összeállítása az egyes felvételekből

moratórium 1: haladék, halasztás **2:** kereskedelembe fizetési halasztás, fizetési kötelezettség teljesítésére kitűzött határidő elhalasztásának engedélyezése

morál erkölcs, erkölcsi szabály

morbid beteges hajlamú, betegesen kifinomult, túlfinomult

morfondíroz töpreng, tűnődik

morózus mogorva, kedélytelen

mutáció 1: valamely örökletes tulajdonság ugrásszerű megváltozását előidéző, a sejtekben végbemenő folyamat **2:** változás

n

nacionalizmus 1: törekvés a saját nemzet, a valóságban az önös érdekszférába tartozó társadalmi, gazdasági, politikai stb. csoport, klikk, társadalmi réteg, stb. formáció hatalmának más népek, nemzetiségek fölé és/vagy hátrányára való kiterjesztésére **2:** a kapitalizmus kialakulása idején a kialakuló burzsoáziának gazdaságilag és területileg egységes nemzeti állam kialakítására, ugyanakkor azonban az ország területén élő más népek elnyomására irányuló törekvése, amely a kezdeti szakaszban szorosan összefonódott az általános emberi jogokért, szabadságjogokért folytatott küzdelemmel

naturalizmus 1:a XIX. század második felében létrehozott irodalmi és művészeti irányzat, amelyre a valóság fényképészzerű ábrázolása jellemző, s a bonyolult belső tartalom a jellemző esetek helyett egyes kiragadott, elszigetelt, esetleg durva, visszataszító külsőleges, szélsőséges jelenségeket bemutató stílus **2:** a társadalom fejlődését kizárólag természeti törvényekkel magyarázó filozófiai irányzat

nemezis a bosszúálló sors, a büntető igazság

netto 1: valamely fogalom, tárgy (ön)magábani alakja, léte (pl. netto súly, tiszta súly – az árunak csomagolás, göngyöleg nélküli, tiszta állapotú súlya; netto ár – az áru ára az engedmények levonása után; netto jövedelem – a munkavállalónak, cégnek fizetett adó, járulék és más közteher nélküli szabadon felhasználható saját fizetség, magánpénz)

neuralgia idegfájdalom, idegbántalom, idegzsába

nexus kapcsolat, összeköttetés (társadalmi, rokoni, hivatali, üzleti stb.)

nívó szint, színvonal

neurózis a külvilággal való súlyos összeütközésből eredő testi és lelki zavarokban megnyilvánuló, anatómiailag ki nem mutatható idegbetegség

O

optimális legalkalmasabb, legjobb, legkedvezőbb, legmegfelelőbb

orális szájüregben képzett (hang), szájhoz tartozó, szájon keresztül

orientál tájékoztat, tájol, útbaigazít, rávezet, (rá)irányít

originális eredeti, eredetleges, ősi, hiteles

origó 1: eredet, kezdet **2:** a koordináta-rendszer közép- illetve kiindulópontja

output kimenő, kisugárzott (energia)

P

pacifizmus a mindenáron való béke jelszavával mindenféle háborút, többnyire még az igazságot is ellenző polgári-liberális irányzat

paktál társának, szövetségeseinek háta mögött egyezkedik, alkudozik; összejátszik, cimborál az ellenzékiek közül valakivel

paralógia értelmetlenség; értelmetlen vagy értelemellenes következtetés vagy viselkedés

paranoia (ejtsd: paranoja) nagyzási vagy üldözési téboly; olyan téveszme-rendszer, amely mellett a beteg szellemi működése logikus marad

parazita élősködő; más élőlényt károsító, anyagcseretermékeit, testnedveit kiszívó szervezet (növény, állat)

parciális részleges, részbeni

paródia 1: irodalmi vagy zenei alkotásnak modorosságait, belső következetlenségeit felnagyító és kigúnyoló, tréfás utánzása, utánzata **2:** a valódinak gúnyt, nevetést, bosszúságot keltő torzképe, utánzata

partikuláris 1: helyi, szűk körű (érdek) **2:** részleges, nem az összeshez tartozó, nem az összességet érintő

paronima rokon hangzású szavak (pl. egyelőre-egyenlőre)

paronomázia szójáték; különböző értelmű, de hasonló hangzású szavak egybefűzése (pl. képtelen kép)

parvenü újjgazdag; felkapaszkodott, az előkelő körök szokásait majmoló ember

passzív 1: érzéketlen, közömbös, részvétlen **2:** tétlen, nem tevékeny

patológia kórtan; a betegségek okaival és a betegségek okozta testi jelenségekkel foglalkozó tudományág

pax béke

pech balszerencse

pejoratív becsmérlő, lekicsinylő, rosszalló

percepció érzékelés, észlelés; a tudatunktól független valóság közvetlen visszatükröződése az érzékszervek által

periféria 1: valaminek a külső rész, széle, határa (ellentétben a központi résszel) **2:** végkészülék, külön levő, külső berendezések (számítógéphez csatlakoztatható lyukszalag-, mágnesszalag-készülék, nyomtató stb.)

perigeum földközeli(pont); égitest vagy műhold Föld körüli pályájának a Naphoz legközelebb levő pontja

perihélium napközeli(pont); egy égitest vagy mesterséges bolygó Nap körüli pályájának a Naphoz legközelebb levő pontja

periodikus, periódusos 1: szabályosan, szakaszonként ismétlődő, szakaszosan vagy időszakonként visszatérő **2:** szakaszos (tört, függvény, körvonal) **3:** váltakozó (áram)

perspektíva 1: a jövő képe; kilátás, remény **2:** kilátás, látvány, látkép **3:** nézőpont, szemszög **4:** távlat **5:** távlati ábrázolás; térbeli tárgyaknak síkban való, ám a térbeliség látszatát keltő ábrázolási módja

perturbáció 1: a bolygók és az üstökösök mozgásában más égitestek vonzása következtében fellépő zavaró hatás **2:** zavar, megzavarás

pesszimista borúlátó, a jövőendő események alakulásából a kedvezőtlen tényezőknek egyoldalú kiemelése

presszió nyomás, erkölcsi nyomás, kényszer, kényszerítés

preventív előzetes, megelőző, elhárító

plutokrácia gazdagok uralma; olyan politikai rendszer, amelyben a politikai hatalom a gazdagok kezében van

pneumatikus légnnyomással, sűrített levegővel működő vagy végzett

r

radikális alapos, mélyreható, végleges megoldásra igyekvő vagy törő

rektifikáció, rektifikálás 1: helyreigazítás, helyreállítás, helyesbítés, javítás **2:** egyetlen vegyművelettel végzett szakaszos lepárlás **3:** matematikai görbe hosszának kiszámítása olyan módszerrel, hogy differenciálszámítással az egyeneshez közelítjük

releváns fontos, lényeges, meghatározó

remóció elmozdítás állásból, tisztségéből

remonstrál tiltakozik, óvást emel, felszólal, fellebbez

rigid feszes, merev

S

slejm összesűrűsödött torokváladék (nátha, takony)

srég ferde

srófol csavaro

stratégia 1: hadászat, hadjáratok és háborúk vezetésének tudománya; hadtudomány, a hadvezérségi műveletek során alkalmazott eljárások összessége **3:** szervezett küzdelem valamely jelenség, vészhelyzet megoldására, válságkitörésből kilábaláshoz tervkészítés és levezénylés

stressz 1: védekező jellegű – huzamosabb fennállása esetén – szervi elváltozással járó állapot az állati vagy emberi szervezetben, amely elváltozások a külvilágból, a környezeti ártalmakból és az őt veszélyeztető ingerek-ből eredő hatásokra alakulnak ki **2:** a földkéreg felső részeiben fellépő egyirányú nyomás, amelynek hatására a kőzetek palás szerkezetűvé válnak

sokk 1-3: a szervezetet ért súlyos megrázkódtatás kiváltotta, súlyosabb következményekkel fenyegető vérkeringési elégtelenség **2:** heves érzelmi megrázkódtatás, érzelmi hullámvész és az ezt kiváltó külső hatás (inger, értesítés stb.) **3:** idegsokk; az erre jellemző rángatózás, remegés

sort könnyű, nyári, rövid nadrág

sou régi francia váltópénz

sovinizmus 1: más népek elleni gyűlöletet szító, a nemzeti felsőbbrendűséget hirdető szélsőséges nacionalizmus **2:** a szűk, helyi érdekek elfogult, szélsőséges képviselője a magasabb szempontok elhárítása mellett

SZ

szekció intézmény, egyesület, szervezet stb. szakosítása, tagozata, osztálya

szelektív szét- vagy különválasztó; válogató

szentimentális érzelgős, szenvelgő, túlzottan érzelmes

szeparál elválaszt, különválaszt, elkülönít

sziderikus csillagászati, csillagos, csillagokkal kapcsolatos, csillag-

szimbiózis együttélés, két vagy több különböző szervezet kölcsönösen hasznos együttélése

szimfónia 1: nagyszabású, rendszerint négy tételből álló zenekari mű **2:** összhangzás, zengés

szimpatikus együttérző, rokonszenves, megnyerő, szeretetre méltó

szimulál tettet, színlel (bajt, betegséget)

szindróma tünetcsoport; a betegségre jellemző tünetek összessége

t

toleráns elnéző, türelmes

termosz hőtartó palack; az ebben tartott étel, anyag betöltéskori hőmérsékletét megővő kettős falú palack, edény

terra föld

teszt próba, vizsgálat

thriller az idegeket, érzelmeket a végsőkéig felcsigázó borzalmas, rémes olvasmány, rémregény, film

tilde 1: kiejtési jel ~ a betűn, például: ã, ñ **2:** szótárakban ismétlődő szavak, szóelemek ismétlésére használatos jel ~

titrálás térfogatos vegyelemzési meghatározási módszer, amelynek során a vizsgálandó anyagot ismert mérőoldattal a teljes kiegyenlítődéig vegyítik és a mérőoldat felhasznált mennyiségéből a vizsgált anyag meghatározható

tolerál 1: eltűr, megtűr, elvisel **2:** elnéz

tradíció hagyomány; hagyományon alapuló, régóta szokásos, ősi

tragédia 1: gyászos, szomorú esemény, nagy szerencsétlenség **2:** mély emberi küzdelmet ábrázoló drámai mű, amelyben általában a főhős meghal **3:** az olyan drámai mű, amelyben általában a főhős meghal

trassz horzskőtufa, finom szemcséjű vulkáni tufa, habarcsok, cementek alkotórésze

trauma 1: hirtelen bekövetkező, testi-lelki károsodást okozó mechanikai, vegyi vagy lelki behatás **2:** az ilyen behatásra hirtelen bekövetkező testi-lelki sérülés, súlyos lelki megrázkódtatás

turbina áramló anyag (víz, gőz, gáz) mozgási energiáját lapátszerkezet által forgó mozgássá átalakító gép

tüll hálószerűen szőtt, átlátszó fátyolszövet

u

ulánus lándzsával felfegyverzett könnyű lovas

ulcus (ejtsd: ulkusz) fekély

unio, unió egyesülés, egyesület, szövetség, államszövetség

utópia 1: eszményinek elképzelt, de a kellő reális alapok hiánya miatt megvalósíthatatlan társadalmi rendszer **2:** eszményi, ám mégsem megvalósítható elképzelés, vágy, terv; délibáb, légvár

ü

überel felülüt (kártyajátékban)

V

vagon vasúti kocsi

verbális szóbeli, szóban

vakcina elölt vagy legyengített kórokozókat tartalmazó oltóanyag a védőoltásokhoz

valuta 1 valamely ország törvényes fizető eszköze (pl. forint, dollár, rubel stb.) **2:** idegen állam fizetőeszköze, külföldi pénznem

varieté tarka színpad; tánc-, ének-, artistaszámokból és vidám jelenetekből összeállított szórakoztató műsort előadó színház

vegetatív 1-2: az egyedi élet fennmaradását szolgáló; táplálkozásra, tenyésztésre szolgáló **2:** az akarattól többnyire függetlenül végbemenő (ingerület)

véna gyűjtőér, visszér

ventillátor villanyos motor által működtetett szellőztető-gép

vertikális 1: függőleges **2:** alá- és fölérendeltségen alapuló (szervezeti felépítés)

verzio, verzió változat; valamely esemény, történés vagy tény értelmezésének, előadásának módja

virtuális látszólagos, elképzelt

virulens 1-2: életképes, erős, hatóerővel rendelkező **2:** fertőzőképesség, kórokozóképesség

virus, vírus a baktériumnál kisebb, szaporodásra és önálló anyagcserére csak élő sejtben képes kórokozó

Z

zigóta csírasejt, a hím- és női ivarsejt egyesüléséből keletkezett új sejt

ZS

zsargon tolvajnyelv

FÜGGELÉK

Elöljárószók:

ab -ból, -ből, -tól, -től, fogva, óta, nélkül

ante előtt

de -ról, -ről, tól, -től

im, in -ban, -ben, -ba, -be, benne, irányában, felé(je), stb.

per át, keresztül, -ért, -val, -vel

át, keresztül, -ért, -val, -vel **per**

-ban, -ben, -ba, -be, benne, irányában, felé(je), stb. **im, in**

-ból, -ből, -tól, -től, fogva, óta, nélkül **ab**

előtt **ante**

-ról, -ről, tól, -től **de**

Elöljárószók és előtag-szórészek

air(-) légi-

alkáli(-) lúgos kémhatású

de(-) nélküli, hiány, -t(a)lan, -t(e)len

im(-), in(-) az ezzel kapcsolatos fogalom, szóösszetétel tagadása, vagy ellenkezője, -talan, -telen, -ban, -ben, -ba, -be, benne, irányában, felé(je), stb.

inter(-) között, közötti, közben, közbeni, kölcsönös stb.

intra(-) belüli, -beli

lepidó(-) pikkelyes, pikkely(-)

melan(-) sötét vagy fekete színnel kapcsolatos, fekete(-), sötét(-)

melo(-) énekkel, zenével kapcsolatos

pali(-) ismétlés, újra(-), vissza(-)

pre(-) előzetes, előző, elő-

post(-), poszt- utáni, után-

thalasszo(-) tengerrel kapcsolatos, tenger(i)-

thorako(-) (ejtsd: torako) mellkassal kapcsolatos, mellkas(i)-

az ezzel kapcsolatos fogalom, szóösszetétel tagadása, vagy ellenkezője, -talan, -telen, -ban, -ben, -ba, -be, benne, irányában, felé(je), stb. **im(-), in(-)**

belüli, -beli **intra(-)**

előzetes, előző, elő- **pre(-)**

énekekkel, zenével kapcsolatos **melo(-)**

ismétlés, újra(-), vissza(-) **pali(-)**

között, közötti, közben, közbeni, kölcsönös stb. **inter(-)**

légi- **air(-)**

lúgos kémhatású **alkáli(-)**

mellkassal kapcsolatos, mellkas(i)- **thorako(-)** (ejtsd: torako)

nélküli, hiány, -t(a)lan, -t(e)len **de(-)**

pikkelyes, pikkely(-) **lepidó(-)**

sötét vagy fekete színnel kapcsolatos, fekete(-), sötét(-) **melan(-)**

tengerrel kapcsolatos, tenger(i)- **thalasszo(-)**

utáni, után- **post(-), poszt-**

Szóelőtagok:

a-, an- a tagadást vagy valamilyen tulajdonság, sajátosság hiányát jelző szó-előrész az idegen, főleg görög szavak elején; -talan, -telen

aero- levegő, légi, lég-

ana- -ra, -re; vissza, újra, ellen

andro- ember-, férfi-

anemo- szél-, szeles

agrár- mezőgazdasági-, földművelési

akro- vég-, végső

allo- ellentét, idegen vagy más eredet

anti- ellen-, ellenes

anto- virággal kapcsolatos; virág-, virágos

antropo- emberrel kapcsolatos, emberre vonatkozó; ember-

asztro- csillag-

balneo- fürdő-

bi- két-, kettős, kétszer(es)

bio- életfolyamatokkal kapcsolatos, életfolyamatokra vonatkozó, élet-

centi- század-; valamely alapmértékegységnek a századrésze

deci- tized-; tizedrész

di- kettős-, két-

dia- által, keresztül

disz- szét

dys- (ejtsd: disz-) hibás, hiányos, zavart, fájdalmas – főleg orvosi kifejezésekben a szóösszetételek első szótagjaként

egzo- kívüli, rendkívüli, külön-

ekto- kül-, külső

exo- kívüli, külső, kül-

extra- kívüli, kívül-

ferro- vasból való, vas-

farmako- gyógyszerészeti, gyógyszer-

fil-, filo- az ezzel összetett fogalom kedvelője, barátja, szimpatizánsa

fillo- leveles, levél-

fito- növényvel kapcsolatos, növényi-

gasztr(o)- hasi, has-, gyomor-

geo- föld-, talaj-

giro- forgó, forgás-

gliko-, glüko- cukorral vagy szénhidráttal kapcsolatos, cukros-; édes-

haema-, hema- (ejtsd: hema) vérrel vagy néha a vér piros színével kapcsolatos; vér-

halo- sóval kapcsolatos, sóra vonatkozó, só-

helio- Nappal kapcsolatos, Napra vonatkozó; napi, nap-

hema-, haema-, h(a)emato-, h(a)emo- vérrel, ritkán a vér vörös színével kapcsolatos, vér-

hepat- a májra vonatkozó, májjal kapcsolatos, máj-

hepta-, hept- hétszeres, hét-

hetero-, heter- különböző nemű, különmemű; különböző elemekből vagy rész(egység)ekből való, külön-; más-

hidro- vízzel való kapcsolat, vízi, víz-

hier-, hiero- papi, vallási, vallás-

hyper-, hyper- a szóösszetételekben az ezzel kapcsolatos vagy összetett fogalom fokozott megléte, túlságos volta, túlzó, túl-

hipno-, hypno- alvással és/vagy álommal való kapcsolatosság

hipo-, hypo- kelleténél kisebb vagy csökkent mértékű; egyszerű kivitelű; vegyületek nevében a szokásosnál kevesebb oxigént és esetleg hidrogént tartalmazó savakat, illetve belőlük származó sókat jelöljük; bel-, al-

hipp-, hippo- ló-

hisztio-, hiszto- a test szöveteivel kapcsolatos, (test)szövet-

holo- az összetett fogalom teljes voltát, vanát jelöljük, egész-

homeo-, homoio- az ezzel kapcsolatos fogalom egyenlőségét, egyenletességét, állandóságát, hasonlóságát jelöljük

homo- azonosságot, egyneműséget jelöljük, egy-

hungaro- magyarokkal kapcsolatos, magyar-

ichthyo- (ejtsd: ihtio-) hal-

ideo- valamilyen eszmével, gondolattal, képzzettel kapcsolatos

idio- valakinek önmagára való irányultsága, ön-, saját(-)

ikono- képpel kapcsolatos, képi, kép-

im- ellenkezőjére váltja a szókapcsolatban levő jelentéstartalmat

in- -ba, -be, -ban, -ben, benne, irányába, feléje; ellenkezőjére váltja a szókapcsolatbani jelentéstartalmat

info- tájékoztató, értesítő, hír-

infra- valamilyen értéken aluli, valami alatti

intro- befelé (irányulás), iránt, be-, bele-, belső-, benső-, hozzá-

il- kizárólag l-kezdőbetűs szavak első szótagjaként: nem, ellen, -talan, -telen

ir- kizárólag r-kezdőbetűs szavak első szótagjaként: nem, ellen, -talan, -telen

iso-, izo- azonos, ugyanaz, ugyanolyan, állandó, egyforma, egyenletes, egyenlő, egyen-

kako- rossz

karbo-, karbon- szénnel kapcsolatos, szén-

kardi-, kardio- szívvel kapcsolatos, szív-

kata-, cata- (ejtsd: kata) le-, ellen-, szét-

kemo- vegyi folyamattal kapcsolatos, kémiai, vegyi, vegy-

kiro- kézzel vagy ujjal, ujjakkal kapcsolatos, kéz-, ujj-

kontakt- szóösszetételek és szókapcsolatok elején az ezzel összetett fogalomnak közvetlen érintésre vagy érintkezésére ható illetve működő mivoltát, mivoltát jelöljük

kontra- szembenálló, ellenkező, ellenirányú, ellen-, vissza-

koreo- tánccal kapcsolatos, tánc-

kozmo- világegyetemmel, világmindenséggel, világűrrel kapcsolatos, kozmikus, világ-

krakk- vegyületek, vegyi anyagok nevében a krakkolásból származó anyagfélét értjük

kriminál- büntetőbíráskodással, bűnüldözéssel kapcsolatos, bűnügyi

krio- hideggel kapcsolatos, hideg-, fagyos, fagy-

krizo- arannyal kapcsolatos vagy aranyos színárnyalat, arany-

kranio- koponya-

kromo- színes mivoltot, színnel kapcsolatos, színes, szín-

krono- idővel kapcsolatos, idő-

kupri- két vegyértékű rezes tartalmazó (vegyület)

kupro- egy vegyértékű rezes tartalmazó (vegyület)

labio- ajakkal kapcsolatos, ajak-, ajk-

lakt-, lakto- tejjel kapcsolatos, tej-

lalo- beszéddel kapcsolatos, beszéd-

laparo- hassal kapcsolatos, hasi, has-

lepido- pikkelyes, pikkely-

leuco-, leuko- fehér színű, fehér-

lipo- zsírral kapcsolatos, zsíros, zsír-

lito- kővel, kőzettel, kőülettel kapcsolatos, kő-, kőzet-

logo- szavakkal, beszéddel kapcsolatos, szó-, beszéd-

lokál- helyi jellegű, helyhez kötődő, helyhez kötött, helyi

magneto- mágnességgel kapcsolatos, mágneses, mágnes-

makro- nagy méretű, kiterjedésű, tartamú stb., óriás-, hosszú-

mega- nagy-, óriás-; mértékegységekkel: milliószoros, millió-

melo- énekkel, zenével kapcsolatos, ének-, zene-

meta-, met- az ezzel kapcsolatos fogalomnak módosulását, változását jelöljük; között; túl; val-, vel-

meteo- időjárással, légköri jelenségekkel kapcsolatos, légkör-, időjárás-

mezo- két jelenség közötti nagyság-, tér- vagy időbeli középső helyzetet jelöljük; közepes, középső, közép-

mikro- kicsiny, kis-

mio-, myo-, my- (ejtsd: mio-, mi-) izommal kapcsolatos, izom-

mini- kis méretű, kis, kicsi, rövid

mon-, mono- fogalomnak egyedi voltát, vanját jelöljük, egy-

multi- a fogalom sokszorosát jelöljük, sok-

myel- (ejtsd: miel) csontvelővel vagy gerincvelővel kapcsolatos, velő-

myo-, mio- izom-

narko- bódítással, kábítással, altatással, alvással kapcsolatos, altató-, kábító-

natúr- eredeti, természetes, természeti, természet-

nekro- elhunytal, pusztulással kapcsolatos

neo- felújított, új-

nephr- vesével kapcsolatos, vese-

neur-, neur-, neuro- idegi, ideg-

nitro- nitrogénnel kapcsolatos

normál- szabványos-, szokásos-

noso- (ejtsd: noszo-), **pato-** betegséggel, kórral kapcsolatos, kór-

odont-, odonto- fogakkal kapcsolatos, fog-

ole-, oleo- olajokkal kapcsolatos, olaj-

olig-, oligo- kevés, kicsi, kis-

omni- minden

ophio- kígyóval kapcsolatos, kígyó-

organo- valamilyen szervezettel (élő, elpusztult élőlénnel) kapcsolatos, szerves

ornito- madarakkal kapcsolatos, madár-

oro- hegyel kapcsolatos, hegyi, hegy-

orto- **1:** helyes, igazi **2:** olyan két helyettesítő gyökös benzolszármazék, amelyben a két gyök egymás melletti hidrogénatomot helyettesít, jelölése **3:** olyan kétatomos molekulák jelölésére használt kötőszórész, amelyek két atommagjának spinje párhuzamos

oste-, oszte-, osteo-, oszteo- csonttal, csontszövettel kapcsolatos, csontos, csont-

oto- füllel kapcsolatos, fül-

ov-, ovo- petével, tojással kapcsolatos, pete-, tojás-

pachy- vastagsággal kapcsolatos, vastag-

paleo- régmúlttal, a történelem előtti időkkel kapcsolatos, őskori, ősi, ős-

pan-, pán- összefoglaló, egész-

para- 1: hasonlóság, mellérendeltség, valami elleni felhasználás **2:** olyan benzolgyűrűs vegyület jelölésére használt kötőszó, amelyben két szemben levő szénatom hidrogénjét más atom vagy atomcsoport helyettesíti – szokványos jelölése: 1,4 **3:** olyan kétatomos molekulák jelölésére használatos kötőszó, amelynek két atommagjának spinje egymással ellentétesen párhuzamos

pato- betegséggel, kórral kapcsolatos, kór-

per- vegyületek nevének előtagjában a legtöbb oxigént tartalmazó savat, illetve az abból származó sókat jelöljük

peri- körül, mellett

petro- kőzettel, ásvánnyal kapcsolatos, kő-, ásvány-

pharyngo- garattal, géggel kapcsolatos

phlebo- visszérrel kapcsolatos, visszér-

pipere- szóösszetételek előtagjában a tisztálkodással kapcsolatos utóbbi szórésznek jobb minőségét, finomabb kivitelét jelöljük

piro- 1: tűzzel, égéssel kapcsolatos, tűzi, tűz-, hő- **2:** vegyületek nevének előtagjaként azt értjük ezalatt, hogy kevesebb vizet tartalmaz, mint rokon vegyületei

poli-, poly- a fogalom többszörös, összetett voltát jelöljük, sok-, több-

post-, poszt- után-

pre-, prae- azt megelőző, előzetes, elő-

pro- azt megelőző, előzetes,

prot-, proto- eredeti, elsődleges, fő-, ősi, ős-

pszeudo- látszólagos, képzelt, hamis, ál-

pszicho- lélekkel való kapcsolat; lelki, lelki-

ptero- szárny-

pyo- gennyes, genny-

radio- sugárzó, sugár-

re- egy fogalomnak az ismétlődéssel kapcsolatos vagy ellentétes mivoltját, mivanját jelöljük, vissza-, ellen-, újra-

reál- valós, valóságos

reo- folyamattal kapcsolatos, folyás-, áramlás-

retro- ellentétes irányba, hátrafelé mozgással kapcsolatos, hátra-

rino- orral kapcsolatos, orr-

self- ön-

sex- (ejtsd: szeksz, szex – ugyanazon hangzású kiejtés), **szex-** nemi, érzéki

spasmo- (ejtsd: szpaszmo) főleg orvosi szóösszetételekben a görcsrel való kapcsolat, görcs-

star-, sztár- csillogó, ragyogó (ünnepelt, divatos, színész, művész)

steno- (ejtsd: szteno) valamely változást szűk határok között túró a szervezet vagy szerv

stereo-, sztereo- tér-

stomat- (ejtsd: sztomat), **sztomat-** a szájjal, szájüreggel kapcsolatos, száj-

sub-, szub- valami alatti, alá, alsó-

super-, szuper- valami feletti, felső-, felül-

szarko- hússal, izommal kapcsolatos, hús-

szeizmo- föld alatti lökésekkel, földrengéssel kapcsolatos, földrengés-

szervo- gépek áttételes energiaátvivő rendszere, rendeltetése

szin-, syn- együtt, egyszerre, egybe-

tele- messze, messzi-, távoli, távol-

termi- sor vagy láncolat utótagját alkotó, utolsó tagjaként kapcsolódó voltát jelenti, végleges, vég-

termo-, termál- hővel, húvel, hőmérséklettel vagy hőmérséklettel kapcsolatos, hő-, hű-

thalasszo- tengerrel kapcsolatos, tengeri, tenger-

thyreo- (ejtsd: tireo) főleg orvosi szóösszetételekben pajzsmiriggyel kapcsolatos

tio- vegyi szóösszetételekben kénatomnak, vagy más helyettesítő újabb kénatomnak jelenléte, megléte

top- csúcs-

topo- hellyel kapcsolatos, helyhez kapcsolódó, hely-

toxiko- mérgezéssel, méreggel kapcsolatos, méreg-

tracheo- főleg orvosi szakkifejezésekben a légcsővel kapcsolatos, légcső-

transz-, tranz- túl-, mögött, át, keresztül, a túlsó oldalon fekvő, levő

turbo-, turbó- turbinával vagy ilyen gépműködéshez, működési elvhez hasonlatos, kapcsolatos (áramló lég-nemű vagy cseppfolyós anyaghoz lapát- vagy szárnyszerkezet által forgómozgássá átalakító gép, motor)

ultra- szélsőséges(en), túl(zó), szélső-, túl-

universal-, univerzál- általános, egyetemes

vakuum-, vákum- légritkított (tér)

vibro- rezgő

vice- alárendelt mivolt: helyettes, segéd-, al-

video- televíziós és hírközlési képtechnikával kapcsolatos, kép-

xero- száraz-

xilo- fával kapcsolatos, fa-

zoo- állatvilággal kapcsolatos, állat-

a kelleténél kisebb vagy csökkent mértékű; egyszerű kivitelű; vegyületek nevében a szokásosnál kevesebb oxigént és esetleg hidrogént tartalmazó savakat illetve belőlük származó sókat jelöljük; bel-, al- **hipo-, hypo-**

a szóösszetételek előtagjában a tisztálkodással kapcsolatos utóbbi szórésznek jobb minőségét, finomabb kivitelét jelöljük **pipere-**

a szóösszetételek és szókapcsolatok elején az ezzel összetett fogalomnak közvetlen érintésre vagy érintkezésére ható illetve működő mivoltát, mivanját jelöljük **kontakt-**

a szóösszetételekben az ezzel kapcsolatos vagy összetett fogalom fokozott megléte, túlságos volta, túlzó, túl- **hiper-, hyper-**

a tagadást vagy valamilyen tulajdonság, sajátosság hiányát jelző szó-előresz az idegen, főleg görög szavak elején; -talan, -telen **a-, an-**

a vegyületek nevének előtagjában a legtöbb oxigént tartalmazó savat, illetve az abból származó sókat jelöljük **per-**

az ezzel kapcsolatos fogalom egyenlőségét, egyenletességét, állandóságát, hasonlóságát jelöljük **homeo-, homoio-**

az ezzel kapcsolatos fogalomnak módosulását, változását jelöljük; között; túl; val-, vel- **meta-, met-**

az ezzel összetett fogalom kedvelője, barátja, szimpatizánsa **fil-, filo-**

az összetett fogalom teljes voltát, vanát jelöljük, egész- **holo-**

ajakkal kapcsolatos, ajak-, ajk- **labio-**

alatti, valamilyen értéken aluli **infra-**

alárendelt mivolt: helyettes, segéd-, al- **vice-**

alvással és/vagy álommal való kapcsolatosság **hipno-, hypno-**

arannyal kapcsolatos vagy aranyos színárnyalat, arany- **krizo-**

azonos, ugyanaz, ugyanolyan, állandó, egyforma, egyenletes, egyenlő, egyen- **iso-, izo-**

azonosságot, egyneműséget jelöljük, egy- **homo-**

állatvilággal kapcsolatos, állat- **zoo-**

által, keresztül **dia-**

általános, egyetemes **universal-, univerzál-**

áramló, folyamattal kapcsolatos, folyás-, áramlás- **reo-**

ásvánnyal, kőzettel kapcsolatos, kő-, ásvány- **petro-**

át, keresztül, túl-, mögött, a túlsó oldalon fekvő, levő **transz-, tranz-**

-ba, -be, -ban, -ben, benne, irányába, feléje; ellenkezőjére váltja a szókapcsolatbani jelentéstartalmat **in-**

befelé (irányulás), iránt, be-, bele-, belső-, benső-, hozzá- **intro-**

beszéddel kapcsolatos, beszéd- **lalo-**

betegséggel, kórral kapcsolatos, kór- **noso-** (ejtsd: noszo-), **pato-**

bódítással, kábítással, altatással, alvással kapcsolatos, altató-, kábító- **narko-**

büntetőbíráskodással, bűnüldözéssel kapcsolatos, bűnügyi **kriminál-**

cukorral vagy szénhidráttal kapcsolatos, cukros-; édes- **gliko-, glüko-**

csillag- **asztro-**

csillogó, ragyogó (ünnepelt, divatos, színész, művész) **star-, sztár-**

csonttal, csontszövettel kapcsolatos, csontos, csont- **oste-, oszte-, osteo-, oszteo-**

csontvelővel vagy gerincvelővel kapcsolatos, velő- **myel-** (ejtsd: miel)

csúcs- **top-**

egész, összefoglaló **pan-, pán-**

egy vegyértékű rezes tartalmazó (vegyület) **kupro-**

egyes, a fogalomnak egyedi voltát, vanját jelöljük, egy- **mon-, mono-**

együtt, egyszerre, egybe- **szin-, syn-**

elhunyttal, pusztulással kapcsolatos **nekro-**

ellen-, ellenes **anti-**

ellen-, le-, szét- **kata-, cata-** (ejtsd: kata)

ellene, egy fogalomnak az ismétlődéssel kapcsolatos vagy ellentétes mivoltját, mivanját jelöljük, vissza-, ellen-, újra- **re-**

ellenkező, ellenirányú, ellen-, szembenálló, vissza- **kontra-**

ellenkezőjére váltja a szókapcsolatban levő jelentéstartalmat **im-**

ellentét, idegen vagy más eredet **allo-**

ellentétes irányba, hátrafelé mozgással kapcsolatos, hátra- **retro-**

előzetes, azt megelőző, elő- **pre-, prae-**

ember-, férfi- **andro-**

emberrel kapcsolatos, emberre vonatkozó; ember- **antropo-**

eredeti, elsődleges, fő-, ősi, ős- **prot-, proto-**

eredeti, természetes, természeti, természet- **natúr-**

eszmével, gondolattal, képzettel kapcsolatos **ideo-**

életfolyamatokkal kapcsolatos, életfolyamatokra vonatkozó, élet- **bio-**

énekekkel, zenével kapcsolatos, ének-, zene- **melo-**

értéssítő, tájékoztató, hír- **info-**

fával kapcsolatos, fa- **xilo-**

fehér színű, fehér- **leuco-, leuko-**

felújított, új- **neo-**

fogakkal kapcsolatos, fog- **odont-, odonto-**

forgó, forgás- **giro-**

föld alatti lökésekkel, földrengéssel kapcsolatos, földrengés- **szeizmo-**

föld-, talaj- **geo-**

füllel kapcsolatos, fül- **oto-**

fürdő- **balneo-**

garattal, gégével kapcsolatos **pharyngo-**

gennyes, genny- **pyo-**

gépek áttételes energiaátvivő rendszere, rendeltetése **szervo-**

görcsös, a görcsrel való kapcsolat, görcs- **spasmo-** (ejtsd: szpaszmo) főleg orvosi szóösszetételekben

gyógyszerészeti, gyógyszer- **farmako-**

hal- **ichthyo-** (ejtsd: ihtio-)

hasi, has-, gyomor- **gasztr(o)-**

hassal kapcsolatos, hasi, has- **laparo-**

hegygel kapcsolatos, hegyi, hegy- **oro-**

1: hasonlóság, mellérendeltség, valami elleni felhasználás **2:** olyan benzolgyűrűs vegyület jelölésére használt kötőszó, amelyben két szemben levő szénatom hidrogénjét más atom vagy atomcsoport helyettesíti – szokványos jelölése: 1,4 **3:** olyan kétatomos molekulák jelölésére használatos kötőszó, amelynek két atommagjának spinje egymással ellentétesen párhuzamos **para-**

1: helyes, igazi **2:** olyan két helyettesítő gyökös benzolszármazék, amelyben a két gyök egymás melletti hidrogénatomot helyettesít, jelölése **3:** olyan kétatomos molekulák jelölésére használt kötőszó, amelyek két atommagjának spinje párhuzamos **orto-**

hellyel kapcsolatos, helyhez kapcsolódó, hely- **topo-**

helyi jellegű, helyhez kötődő, helyhez kötött, helyi **lokál-**

hétszeres, hét- **hepta-, hept-**

hibás, hiányos, zavart, fájdalmas – főleg orvosi kifejezésekben a szóösszetételek első szótagjaként **dys-** (ejtsd: disz-)

hideggel kapcsolatos, hideg-, fagyos, fagy- **krio-**

hővel, hűvel, hőmérséklettel vagy hűmérséklettel kapcsolatos, hő-, hű- **termo-, termál-**

hússal, izommal kapcsolatos, hús- **szarko-**

idegi, ideg- **neur-, neuri-, neuro-**

időjárással, légköri jelenségekkel kapcsolatos, légkör-, időjárás- **meteo-**

idővel kapcsolatos, idő- **krono-**

izommal kapcsolatos, izom- **mio-, myo-, my-** (ejtsd: mio-, mi-)

kettős-, két- **di-**

kettős, két-, kétszer(es) **bi-**

kevés, kicsi, kis- **olig-, oligo-**

kémiai és/vagy vegyi folyamattal kapcsolatos, kémiai, vegyi, vegy- **kemo-**

képpel kapcsolatos, képi, kép- **ikono-**

két jelenség közötti nagyság-, tér- vagy időbeli középső helyzetet jelöljük; közepes, középső, közép- **mezo-**

két vegyértékű rezes tartalmazó (vegyület) **kupri-** – egy vegyértékű rezes tartalmazó (vegyület) **kupro-**

kéz- vagy ujjal, ujjakkal kapcsolatos, kéz-, ujj- **kiro-**

kicsiny, kis- **mikro-**

kígyóval kapcsolatos, kígyó- **ophio-**

kis méretű, kis, kicsi, rövid **mini-**

kívüli, kívül- **extra-**

kívüli, rendkívüli, külön- **egzo-**

koponya- **kranio-**

kórral kapcsolatos, kór- **pato-**

körül, mellett **peri-**

kővel, közzel, kövülettel kapcsolatos, kő-, kőzet- **lito-**

kül-, külső **ekto-**

különböző nemű, különmemű; különböző elemekből vagy rész(egység)ekből való, külön-, más- **hetero-, heter-**

látszólagos, képzelt, hamis, ál- **pszeudo-**

lelki, lélekkel való kapcsolat; lelki, lelki- **pszicho-**

levegő, légi, lég- **aero-**

leveles, levél- **fillo-**

légcsővel kapcsolatos, légcső- **tracheo-** főleg orvosi szakkifejezésekben

légritkított, légüres (tér) **vakuum-, vákum-**

ló- **hipp-, hippo-**

madarakkal kapcsolatos, madár- **ornito-**

magyarokkal kapcsolatos, magyar- **hungaro-**
májra vonatkozó, májjal kapcsolatos, máj- **hepat-**
mágnességgel kapcsolatos, mágneses, mágnes- **magneto-**
messze, messzi-, távoli, távol- **tele-**
mezőgazdasági-, földművelési **agrár-**
mérgezéssel, méreggel kapcsolatos, méreg- **toxiko-**
minden **omni-**
múlttal, régmúlttal, a történelem előtti időkkel kapcsolatos, őskori, ősi, ős- **paleo-**
nagy méretű, kiterjedésű, tartamú stb., óriás-, hosszú- **makro-**
nagy-, óriás-; mértékegységekkel: milliószoros, millió- **mega-**
Nappal kapcsolatos, Napra vonatkozó; napi, nap- **helio-**
nem, ellen, -talan, -telen **il-** kizárólag l-kezdőbetűs szavak első szótagjaként
nem, ellen, -talan, -telen **ir-** kizárólag r-kezdőbetűs szavak első szótagjaként
nemi, érzéki **sex-, szex-** (ejtsd: szeksz, szex – ugyanazon hangzású kiejtés)
nitrogénnel kapcsolatos **nitro-**
növényekkel kapcsolatos, növényi- **fito-**
olajokkal kapcsolatos, olaj- **ole-, oleo-**
orral kapcsolatos, orr- **rino-**
ön- **self-**
önmagára való irányultság, ön-, saját(-) **idio-**
pajzsmiriggyel kapcsolatos **thyreo-** (ejtsd: tireo) főleg orvosi szóösszetételekben
papi, vallási, vallás- **hier-, hiero-**
pikkelyes, pikkely- **lepido-**
petével, tojással kapcsolatos, pete-, tojás- **ov-, ovo-**
-ra, -re; vissza, újra, ellen **ana-**
rezgő **vibro-**
rossz **kako-**
sokszoros, a fogalom sokszorosát jelöljük, sok- **multi-**
sor vagy láncolat utótagját alkotó, utolsó tagjaként kapcsolódó voltát jelenti, végleges, vég- **termi-**
sóval kapcsolatos, sóra vonatkozó, só- **halo-**
sugárzó, sugár- **radio-**
szájjal, szájüreggel kapcsolatos, száj- **stomat-** (ejtsd: sztomat), **sztomat-**
szabványos-, szokásos- **normál-**
szavakkal, beszéddel kapcsolatos, szó-, beszéd- **logo-**
száraz- **xero-**
szárny- **ptero-**
század-; valamely alapegységnek a századrésze **centi-**
szerves, valamilyen szervezettel (élő, elpusztult élőlénnel) kapcsolatos **organo-**

szél-, szeles **anemo-**

szélsőséges(en), túl(zó), szélső-, túl- **ultra-**

szénnel kapcsolatos, szén- **karbo-, karbon-**

szét- **disz**

színes mivoltot, színnel kapcsolatos, színes, szín- **kromo-**

szívvel kapcsolatos, szív- **kardi-, kardio-**

táncsal kapcsolatos, tánc- **koreo-**

tejjel kapcsolatos, tej- **lakt-, lakto-**

televíziós és hírközlési képtechnikával kapcsolatos, kép- **video-**

tengerrel kapcsolatos, tengeri, tenger- **thalasszo-**

test szöveteivel kapcsolatos, (test)szövet- **hisztio-, hiszto-**

tér- **stereo-, sztereo-**

tized-; tizedrész **deci-**

többször, a fogalom többszörös, összetett voltát jelöljük, sok-, több- **poli-, poly-**

turbinával vagy ilyen gépműködéshez, működési elvhez hasonlatos, kapcsolatos (áramló légemű vagy cseppfolyós anyaghoz lapát- vagy szárnyszerkezet által forgómozgássá átalakító gép, motor) **turbo-, turbó-**

1: tüzzel, égéssel kapcsolatos, tűzi, tűz-, hő- 2: vegyületek nevének előtagjaként azt értjük ezalatt, hogy kevesebb vizet tartalmaz, mint rokon vegyületei **piro-**

új- **neo-**

után- **post-, poszt-**

valamely változást szűk határok között tűrő a szervezet vagy szerv **steno-** (ejtsd: szteno)

valami alatti, alá, alsó- **sub-, szub-**

valami feletti, felső-, felül- **super-, szuper-**

valós, valóságos **reál-**

vasból való, vas- **ferro-**

vastagsággal kapcsolatos, vastag- **pachy-**

vegyi szóösszetételekben kénatomnak, vagy más helyettesítő újabb kénatomnak jelenléte, megléte **tio-**

vegyületek, vegyi anyagok nevében a krakkolásból származó anyagfélét értjük **krakk-**

vesével kapcsolatos, vese- **nephro-**

vég-, végső **akro-**

vérrel, ritkán a vér vörös színével kapcsolatos, vér- **hema-, haema-, h(a)emato-, h(a)emo-**

vérrel vagy néha a vér piros színével kapcsolatos; vér- **haema-, hema-** (ejtsd: hema)

világegyetemmel, világmindenséggel, világűrrel kapcsolatos, kozmikus, világ- **kozmo-**

virággal kapcsolatos; virág-, virágos **anto-**

viisszérrel kapcsolatos, visszér- **phlebo-**

vízzel való kapcsolat, vízi, víz- **hidro-**

zsírral kapcsolatos, zsíros, zsír- **lipo-**

Orvosi szóelőtagok:

brachy- kóros rövidülés, rövid-

brady- kóros lassúság, lassú(-)

brachi- kar- (nem orvosi)

chondro- porc-

chole- epe-

ciszto- hólyag-

epe- **chole-**

hólyag- **ciszto-**

kar- (nem orvosi) **brachi-**

kóros lassúság, lassú(-) **brady-**

kóros rövidülés, rövid- **brachy-**

porc- **chondro-**

Szám előtét-szótagok:

un-, uni-, uno- egyszeres, egy-

bi- kettős, kétszer(es), két-

tri- háromszoros, három-

tetra- négyszeres

quad-, quat-, quadri-, kvad- négyszeres, négy-

penta-, quin-, kvin- ötszörös, öt-

sex- hatszoros, hat-

hep-, sept- hétszeres, hét-

oct-, okt-, octo-, okto- nyolcszoros, nyolc-

non- kilencszeres, kilenc-

egyszeres, egy- **un-, uni-, uno-**

hatszoros, hat- **sex-**

hétszeres, hét- **hep-, sept-**

háromszoros, három- **tri-**

kettős, kétszer(es), két- **bi-**

kilencszeres, kilenc- **non-**

négyszeres **tetra-**

négyszeres, négy- **quad-, quat-, quadri-, kvad-**

nyolcszoros, nyolc- **oct-, okt-, octo-, okto-**

ötszörös, öt- **penta-, quin-, kvin-**

A fenti előjáró és előtét szavak kigyűjtése majdnem az összes ilyen szót tartalmazza!

Mértékegységek kezdőszórészei (prefixum) a szorzószámokkal:

prefixum	betűjel	szorzószám (az alapegységet e szorzószámmal szorozzuk)	
exa	E	1 000 000 000 000 000 000	10^{18}
peta	P	1 000 000 000 000 000	10^{15}
tera	T	1 000 000 000 000	10^{12}
giga	G	1 000 000 000	10^9
mega	M	1 000 000	10^6
kilo	k	1 000	10^3
hekto	h	100	10^2
deka	da (dk)	10	10^1
deci	d	0,1	10^{-1}
centi	c	0,01	10^{-2}
milli	m	0,001	10^{-3}
mikro	μ (nű)	0,000 001	10^{-6}
nano	n	0,000 000 001	10^{-9}
piko	p	0,000 000 000 001	10^{-12}
femto	f	0,000 000 000 000 001	10^{-15}
atto	a	0,000 000 000 000 000 001	10^{-18}

A származtatott mértékegységeknél a prefixumot a hányados vagy a szorzat egyes vagy többes mértékegység-név elé egy szóösszetételbe kell írunk.

Egy mértékegységhez csak egy kezdőszórészt, prefixumot illesztünk, több prefixumot együttesen nem használunk. A kezdő-szórészt illetve jelét egybeírjuk a mértékegységnévvel illetve jelével. A hekto-, deka-, deci-, centi- prefixumokat csak a külön megjelölt esetekben használjuk (lásd: A nemzetközi mértékegységrendszeréről szóló 8/1976. (IV. 27.) számú Minisztertanácsi rendeletet).

hekto-	liter [hl]	
deka-	gram (gramm) [dag], vagy [dkg]	
deci-	méter [dm]	liter [dl]
centi-	méter [cm]	liter [cl] gram (gramm) [cg] mechanikai feszültség, szilárdság [N/cm ²]

Számnevek, számnagyságrendek nevei:

1. Egész szám nagyságrendek

2. Tört-szám nagyságrendek

A számnevek körében általánosságban és értelemszerűen a következő számnagyságrendeket használjuk helyesen, például 1millió, 10millió, 100millió. Például az ezermillióra ugyanis van nevesített számnév: 1milliárd, ami egyenlő ezerszer millióval, de helytelen és rossz szokás 1000milliót írni. Ugyancsak helytelen és rossz szokás például 1000milliárdot írni 1billió helyett.

Az ezermillió vagy 1000millió nyelvszabályos számnévként nem értelmezhető, helyette az 1billió, egybillió vagy egyszerűen a billió számnév a szabályos. Az amerikai billió az angolból hibásan átvett, logikátlanul elterjesztett szám, amelyet a milliárd megfelelőjeként az angol számnagyságrendekben sem használnak, hanem az amerikai fordításokban kényszerűségből említene 1000milliárdot.

Az 1000millió vagy 1000millió írására – az 1billió nagyságrend helyett – mondható hiba-hasonlat például a szent korona ferde keresztje, amelyet főleg talán szent István király tiszteletére haladéktalanul függőlegesre kellene visszahajlítani vagy görbíteni. Ehhez a kereszt-javításhoz hasonlíthatóan egyelőre nagyon nehéz rávenni az emberiség kb. fele részét a logikus 1billió írására az 1000millió helyében.

Továbbá a számnevek egybeírása és/vagy kötőjeles írása a szabályos, például 10591200, vagy 10.591.200 vagy 10591200,0, azaz 10millió-591ezer-2száz, azaz tízmillió-ötszázkilencvenegyezer-kettőszáz. Mivel a számnevek hármas tagozódással pontozva, valamint tizedes vesszővel, illetve egybe vagy kötőjellel és nem külön írandók, így például a 10millió vegyesen, betűvel és számmal is egybeírva helyes, ezért vitatható vagy helytelen a 10 millió szóközzel külön írva, továbbá szabálytalan a 10-millió kötőjelesen írva, bármennyire is így vagy úgy szokás írni...

A 6-os és a 9-es számjegyek félfordulattal elforgatva egyforma alakúak és összekeverhetők, eltéveszthetők, például fejen állva írva vagy nézve. Ez okból – a tévesztés kizárására – szokás:

- sorszám-pontot kitenni a szám után, pl. 6.

- újabban a 9-es számnak az alsó lekanyarodó részét – mint a 7-es felső részén, ám lefele fordítva – célszerű és helyénvalóbb alul szögletesen írunk (tehát a 9-es számot – az összetévesztés elkerülésére és kizárására – a jobb alsó sarkán derékszögű szögletes egyenes vonallal írhatjuk):

9

Megjegyzés: Azért jobb a 9-est szögletesen írni és nem a 6-ost, mert az 5-ös a 6-ossal könnyen összetéveszthető ha – helytelenül – szögletesen írnánk.

A számok nagyságrendjei

egy	1=10 ⁰
tíz	10=10 ¹
száz /egyszáz/	100=10 ²
ezer /egyezer/	1000=10 ³
tízezer	10 000=10 ⁴
százezer	100 000=10 ⁵
millió /egymillió/	1 000 000=10 ⁶
tízmillió	10 000 000=10 ⁷
százmillió	100 000 000=10 ⁸
milliárd /egymilliárd/	1 000 000 000=10 ⁹
tízmilliárd	10 000 000 000=10 ¹⁰
százmilliárd	100 000 000 000=10 ¹¹
billió /egybillió/	1 000 000 000 000=10 ¹²
tízbillió	10 000 000 000 000=10 ¹³
százbillió	100 000 000 000 000=10 ¹⁴
billiárd /egybilliárd/	1 000 000 000 000 000=10 ¹⁵
tízbilliárd	10 000 000 000 000 000=10 ¹⁶
százbilliárd	100 000 000 000 000 000=10 ¹⁷
trillió /egytrillió/	1 000 000 000 000 000 000=10 ¹⁸
tíztrillió	10 000 000 000 000 000 000=10 ¹⁹
száztrillió	100 000 000 000 000 000 000=10 ²⁰
trilliárd /egytrilliárd/	1 000 000 000 000 000 000 000=10 ²¹
tíztrilliárd	10 000 000 000 000 000 000 000=10 ²²
száztrilliárd	100 000 000 000 000 000 000 000=10 ²³
kvadrillió /egykvadrillió/	1 000 000 000 000 000 000 000 000=10 ²⁴
tízkvadrillió	10 000 000 000 000 000 000 000 000=10 ²⁵
százkvadrillió	100 000 000 000 000 000 000 000 000=10 ²⁶
kvadrilliárd /egykvadrilliárd/	1 000 000 000 000 000 000 000 000 000=10 ²⁷
tízkvadrilliárd	10 000 000 000 000 000 000 000 000 000=10 ²⁸
százkvadrilliárd	100 000 000 000 000 000 000 000 000 000=10 ²⁹
kvintillió /egykvintillió/	1 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000=10 ³⁰
tízkvintillió	10 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000=10 ³¹
százkvintillió	100 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000=10 ³²
kvintilliárd /egykvintilliárd/	1 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000=10 ³³
tízkvintilliárd	10 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000=10 ³⁴
százkvintilliárd	100 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000=10 ³⁵
szextillió /egyszextillió/	1 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000=10 ³⁶
tízszextillió	10 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000=10 ³⁷
százszextillió	100 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000=10 ³⁸
szextilliárd /egyszextilliárd/	1 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000=10 ³⁹
tízszextilliárd	10 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000=10 ⁴⁰
százszextilliárd	100 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000=10 ⁴¹
szeptillió /egyszeptillió/	1 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000=10 ⁴²
tízseptillió	10 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000=10 ⁴³
százseptillió	100 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000=10 ⁴⁴
szeptilliárd /egyszeptilliárd/	1 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000=10 ⁴⁵
tízseptilliárd	10 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000=10 ⁴⁶
százseptilliárd	100 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000=10 ⁴⁷
oktillió /egyoktillió/	1 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000=10 ⁴⁸
tízoktillió	10 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000=10 ⁴⁹
százoktillió	100 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000=10 ⁵⁰
oktilliárd /egyoktilliárd/	1 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000=10 ⁵¹
tízoktilliárd	10 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000=10 ⁵²
százoktilliárd	100 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000=10 ⁵³
nontillió /egynontillió/	1 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000=10 ⁵⁴
tízontillió	10 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000=10 ⁵⁵
százontillió	100 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000=10 ⁵⁶
nontilliárd /egynontilliárd/	1 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000=10 ⁵⁷
tízontilliárd	10 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000=10 ⁵⁸
százontilliárd	100 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000=10 ⁵⁹

A hatvan nullával írt és az annál nagyobb nagyságrendeknek nem adtunk számneveket.

A szám-nagyságrendek

0	/A null-számnagyságrend nincs definiálva./	nulla /egész/-
10^{-1}	=0,1	/egy/tized
10^{-2}	=0,01	/egy/század
10^{-3}	=0,001	/egy/ezred
10^{-4}	=0,000 1	tizezred
10^{-5}	=0,000 01	százezred
10^{-6}	=0,000 001	/egy/milliomod
10^{-7}	=0,000 000 1	tízmilliomod
10^{-8}	=0,000 000 01	százmilliomod
10^{-9}	=0,000 000 001	/egy/milliárdod
10^{-10}	=0,000 000 000 1	tízmilliárdod
10^{-11}	=0,000 000 000 01	százmilliárdod
10^{-12}	=0,000 000 000 001	/egy/billiomod
10^{-13}	=0,000 000 000 000 1	tízbilliomod
10^{-14}	=0,000 000 000 000 01	százbilliomod
10^{-15}	=0,000 000 000 000 001	/egy/billiárdod
10^{-16}	=0,000 000 000 000 000 1	tízbilliárdod
10^{-17}	=0,000 000 000 000 000 01	százbilliárdod
10^{-18}	=0,000 000 000 000 000 001	/egy/trilliomod
10^{-19}	=0,000 000 000 000 000 000 1	tíztrilliomod
10^{-20}	=0,000 000 000 000 000 000 01	száztrilliomod
10^{-21}	=0,000 000 000 000 000 000 001	/egy/trilliárdod
10^{-22}	=0,000 000 000 000 000 000 000 1	tíztrilliárdod
10^{-23}	=0,000 000 000 000 000 000 000 01	száztrilliárdod
10^{-24}	=0,000 000 000 000 000 000 000 001	/egy/kvadrilliomod
10^{-25}	=0,000 000 000 000 000 000 000 000 1	tízkvadrilliomod
10^{-26}	=0,000 000 000 000 000 000 000 000 01	százkvadrilliomod
10^{-27}	=0,000 000 000 000 000 000 000 000 001	/egy/kvadrilliárdod
10^{-28}	=0,000 000 000 000 000 000 000 000 000 1	tízkvadrilliárdod
10^{-29}	=0,000 000 000 000 000 000 000 000 000 01	százkvadrilliárdod
10^{-30}	=0,000 000 000 000 000 000 000 000 000 001	/egy/kvintilliomod
10^{-31}	=0,000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 1	tízkvintilliomod
10^{-32}	=0,000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 01	százkvintilliomod
10^{-33}	=0,000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 001	/egy/kvintilliárdod
10^{-34}	=0,000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 1	tízkvintilliárdod
10^{-35}	=0,000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 01	százkvintilliárdod
10^{-36}	=0,000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 001	/egy/szextilliomod /sextilliomod/
10^{-37}	=0,000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 1	tízszextilliomod
10^{-38}	=0,000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 01	szákszextilliomod
10^{-39}	=0,000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 001	/egy/szextilliárdod
10^{-40}	=0,000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 1	tízszextilliárdod
10^{-41}	=0,000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 01	szákszextilliárdod
10^{-42}	=0,000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 001	/egy/szeptilliomod /septilliomod/
10^{-43}	=0,000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 1	tízszeptilliomod
10^{-44}	=0,000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 01	szákszseptilliomod
10^{-45}	=0,000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 001	/egy/szeptilliárdod
10^{-46}	=0,000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 1	tízszseptilliárdod
10^{-47}	=0,000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 01	szákszseptilliárdod
10^{-48}	=0,000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 001	/egy/oktilliomod
10^{-49}	=0,000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 1	tízoktilliomod
10^{-50}	=0,000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 01	százoktilliomod
10^{-51}	=0,000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 001	/egy/oktilliárdod
10^{-52}	=0,000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 1	tízoktilliárdod
10^{-53}	=0,000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 01	százoktilliárdod
10^{-54}	=0,000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 001	/egy/nontilliomod
10^{-55}	=0,000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 1	tízontilliomod
10^{-56}	=0,000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 01	százontilliomod
10^{-57}	=0,000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 001	/egy/nontilliárdod
10^{-58}	=0,000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 1	tízontilliárdod
10^{-59}	=0,000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 01	százontilliárdod

A hatvan és az annál több tizedes helyi értékű, még kisebb tizedes törtszám-nagyságrendeknek nem adtunk számneveket.